

Arkiven i NAD – vilka finns med?

Täckningsgraden för kommunala arkivinstitutioner i Nationell arkivdatabas (NAD)

Simon Bülow

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom ABM-
masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Henrik Horstbøll

År: 2014

© Simon Bülow

Title

The Archives of NAD – what’s in it?: The coverage for municipal archives in Nationell arkivdatabas (NAD)

Abstract

The easy way to find out whether or not there is a certain Swedish archival collection preserved in any archival institution, is to make a quick search in a free and public reference database named Nationell arkivdatabas (National Archival Database), NAD, preferably if you don’t have any clear geographical area to narrow the research. But if there isn’t any relevant result to retrieve in NAD, what would it then indicate? What kinds of collections are possibly held outside NAD? In other words: What kind of further research can be fruitful, in case you don’t find the certain collection in NAD? It’s in both the user’s and archivist’s interest to relate to these issues, whenever the doubt arises, and especially concerning records collected without any legal requirements.

This question becomes particularly relevant when it comes to private archive collections. They are, if preserved at all, not placed in a predictable way. The municipal archives are possible repositories and often represented in NAD.

The aim of this study is to see how this practical problem relates to municipal archives in the region of Skåne, Blekinge and Halland. Archivists in five archives have been interviewed and their answers show a large difference in ambitions and coverage.

My theoretical approach have been to understand the information system as suffused by local procedures with for instance political and ethical considerations, as described by Geoffrey C. Bowker och Susan Leigh Star.

My conclusion is that the archive’s ambitions typically depend on economic issues, but also circumstances based on technical systems and agreements with depositors. Another important conclusion is that NAD need to show more transparency against the user to avoid quite misleading search results.

Master’s thesis

Keywords

ABM, Arkivvetenskap, arkiv, informationssökning, tillgänglighet, digital information, epistemologi, kvalitativ metod, intervju

ALM, Archival science, archives, information retrieval, accessibility, digital information, epistemology, qualitative method, interview

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	6
2. Problemområde, syfte och forskningsfrågor.....	8
3. Att sprida nationellt samordnad arkivinformation.....	9
3.1 De enskilda arkivens särart och betydelse	9
3.2 NAD:s förhistoria	11
3.3 NAD:s utveckling	12
3.1 Tidigare forskning	14
4. Teoretiska perspektiv	17
5. Metod.....	20
5.1 Intervju	20
5.2 Deltagare.....	21
5.3 Genomförande	22
6. Resultat	24
6.1 Malmö.....	24
6.1.1 Urval.....	24
6.1.2 Tidsåtgång	25
6.1.3 Särskilda förbehåll.....	25
6.1.4 Övriga sökmöjligheter	25
6.2 Helsingborg	26
6.2.1 Urval.....	26
6.2.2 Tidsåtgång	27
6.2.3 Särskilda förbehåll.....	27
6.2.4 Övriga sökmöjligheter	27
6.3 Kristianstad	28
6.3.1 Urval.....	28
6.3.2 Tidsåtgång	29
6.3.3 Särskilda förbehåll.....	29
6.3.4 Övriga sökmöjligheter	29
6.4 Karlskrona	30
6.4.1 Urval.....	30
6.4.2 Tidsåtgång	31
6.4.3 Särskilda förbehåll.....	32
6.4.4 Övriga sökmöjligheter	32
6.5 Kungsbacka	33
6.5.1 Urval.....	33
6.5.2 Tidsåtgång	34
6.5.3 Särskilda förbehåll.....	34
6.5.4 Övriga sökmöjligheter	34
7. Analys och diskussion	35
7.1 Analys	35
7.1.1 Malmö	35
7.1.2 Helsingborg	35
7.1.3 Kristianstad.....	35
7.1.4 Karlskrona	35
7.1.5 Kungsbacka	36
7.2 Diskussion	36
7.2.1 Tillfälliga projekt.....	36
7.2.2 Arkivredovisningssystemens betydelse.....	36
7.2.3 Juridiska faktorer.....	37
7.2.1 Önskemål och villkor från arkivbildare.....	37
7.2.2 Andra faktorer	37

7.2.3 Allmänt och sammanfattningsvis	37
8. Möjligheter till framtida forskning	40
9. Käll- och litteraturförteckning	41
Bilaga. Intervjuguide.....	44

1. Inledning

Den som vill komma åt en specifik arkivsamling kan behöva leta lite varstans för att slutligen kunna lokalisera den, ifall arkivmaterialet alls bevarats. Det gäller särskilt arkivsamlingar från den enskilda (privata) sektorn. En stor mängd institutioner kan komma ifråga som tänkbara förvaltare av materialet: Riksarkivet och landsarkiven, kommunernas och landstingens centralarkiv, museer, bibliotek, regionala näringslivsarkiv, folkrörelse- och föreningsarkiv, eller rent kommersiella aktörer (Riksarkivet 2008, s. 28). Idag kan man inte längre dra några definitiva gränser mellan var olika sorters samlingar ska förvaras och de olika arkivinstitutionerna har närmat sig varandra. Personarkiv, folkrörelsearkiv, föreningsarkiv, näringslivsarkiv och offentliga arkiv organiseras alltmer i gemensamma regionala arkivorganisationer.

Även om dagens enskilda (privata) arkiv inte behöver underkasta sig några lagar om arkivhållning och tillgängliggörande har den offentliga sektorns ekonomiska bidrag till mer eller mindre privata arkivdepåer inneburit en politisk styrning, som verkar för att integrera dessa i samhället. Uppgifter från enskilda arkiv runt om i landet har genom Riksarkivet integrerats i nationalregistret över enskilda arkiv samt senare års nationella arkivdatabas (Sundqvist 2001, ss. 11 f).

De enskilda arkiven är dock så många till antalet att Riksarkivet och de sju landsarkiven (f.d. Statens arkiv, numera en och samma myndighet: Riksarkivet) endast kunnat åstadkomma punktinsatser på området (Riksarkivet 2008, s. 3, 28). Trots stora ansträngningar på området enskilda arkiv är det för Riksarkivet, enligt en framåtblickande idéskrift från 2008, ”svårt att avgöra vilka insatser som behöver prioriteras och hur de knappa resurserna ska användas. Vidare har vi bristfälliga kunskaper om var värdefullt material uppkommer och förvaras.” (Riksarkivet 2008, ss. 29 f.) Samtidigt som de enskilda arkivens attraktionskraft i samma idéskrift förutses öka blir de av allt att döma alltmer svåröverblickbara. ”Arbetet med de enskilda arkiven borde ske mer planerat och med större kontinuitet. Tendenser till att oplanerat och slumpmässigt ta emot arkiv måste motarbetas liksom att bevara omfattande material av tvivelaktigt värde”, fastslog Riksarkivet (2008 ss. 30 f) i sin vision för de kommande fem åren.

Arbetet med att åstadkomma enhetliga rutiner för mottagande av enskilda arkiv har påbörjats under nämnda period. Efter en kartläggning av Riksarkivets egen hantering av enskilda arkiv – genomförd 2013 – fastställde riksarkivarie Björn Jordell en ny policy för gåvor och depositioner (Riksarkivet 2014, s. 23; Jordell 2013). Riksarkivets förvärvsverksamhet ska enligt policyn präglas av ”långsiktighet och kontinuitet samt genomsyras av en inkluderande, demokratisk grundsyn och ett vetenskapligt förhållningssätt” (Jordell 2013, s. 1). Vidare eftersträvas ett fördjupat samarbete med den enskilda arkivsektorn. I det avseendet nämns de ständigt ökade

möjligheter som den digitala tekniken innebär, bl.a. gemensamma databaser ”för att förbättra arkivens sökbarhet och tillgänglighet, samtidigt som frågan om var arkiven ska förvaras minskar i betydelse” (Jordell 2013, ss. 1 f). Under rubriken ”Tillgänglighet och hantering” skriver Jordell:

Arkiv tas emot för att användas och ska därför vara öppna och tillgängliga i så hög grad som möjligt med hänsyn till materialets eventuella känslighet. Arkiv som på obestämd tid är helt slutet eller har en omotiverat lång tillståndsbeläggning bör inte tas emot.

Riksarkivet ska hantera enskilda arkiv med känslig information så att de berördas personliga integritet och rättssäkerhet tillgodoses.

(Jordell 2013, s. 2.)

Sökbarheten för arkiv av alla de slag förvarade inom Riksarkivet (inklusive landsarkiven) är allmänt sett *tillfredsställande*, enligt Riksarkivets årsredovisning för 2013, där ”tillfredsställande” utgör det mellersta av tre betygsgrader (mindre tillfredsställande – tillfredsställande – bra). Så gott som samtliga arkiv är inskrivna och sökbara på beståndsnivå i det gemensamma interna arkivinformationssystemet ARKIS. Ser man till sökbarheten ner på volymnivå märks vissa utmärkande skillnader mellan den regionala divisionen (de sju landsarkiven: Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund) kontra den nationella (Marieberg, Arninge och Krigsarkivet). Minst 80 procent av landsarkivens bestånd är sökbara på volymnivå, utan större skillnad mellan statligt och enskilt arkivmaterial. I den nationella divisionen är bilden något mer splittrad: så gott som samtliga statliga arkiv är där sökbara ner på volymnivå, medan det brister i sökbarheten på volymnivå för enskilda arkiv. Här – alltså vad gäller redovisningen av volymer i enskilda arkivbestånd inom Riksarkivets nationella division – betecknas förteckningsläget som *mindre tillfredsställande* (Riksarkivet 2014, ss. 11, 13, 15). Vad som redovisas i ARKIS avspeglas i sin tur i NAD, den databas som är tänkt att fungera för potentiellt sett landets samtliga arkivbevarande minnesinstitutioner, och som är den enskildes främsta möjlighet att i ett och samma gränssnitt orientera sig bland landets samlade mängd arkivbestånd.

Hittills har det inte gjorts någon forskning kring täckningsgraden i NAD vare sig inom de offentliga (statliga, regionala, kommunala) institutionerna eller inom den enskilda arkivsektorn.

2. Problemområde, syfte och forskningsfrågor

I denna uppsats undersöks i vilken utsträckning det går att hitta arkivinstitutions arkivbestånd genom NAD (Nationell arkivdatabas). Jag kommer framförallt anlägga ett brukarperspektiv och intresserar mig i synnerhet för enskilda (privata) arkiv, eftersom förekomsten av den sortens arkivmaterial är som mest oförutsägbart och därmed potentiellt mest svårsökt för brukaren. Om en enskild arkivbildares bestånd råkar finnas hos en arkivinstitution men samlingen inte redovisas i NAD minskar chanserna för att materialet kommer till nytta. Det kan å ena sidan hända att samlingen i sådant fall helt förbises av forskare och allmänhet, och å andra sidan att dyrbara ansträngningar läggs ner på att i blinda försöka spåra och rädda sådant material som redan finns inom arkivväsendets förvar.

Om brukaren inte vill ge upp sitt letande efter ett negativt sökresultat i NAD frågar sig brukaren rimligtvis: Kan arkivet ändå finnas på någon NAD-ansluten arkivdepå? Den ovissa felmarginalen kan föranleda mången fruktlös förfrågan till respektive tänkbar arkivinstitution (jfr Welander 2006, s. 29).

I analogi med den frågeställningen blir de övergripande frågorna för den här uppsatsen:

- Vad och vem avgör att ett enskilt arkiv finns med i NAD?
- Vilka typer av arkiv återfinns respektive saknas i NAD? Varför?

3. Att sprida nationellt samordnad arkivinformation

NAD har sitt ursprung i arkivutredningen Öppenhet och minne (SOU 1988:11) och propositionen Om arkiv (1989/90:72). Förhistorien handlar i hög grad om olika ansträngningar att kartlägga landets *enskilda* arkiv; vilket skett huvudsakligen genom Otto Waldes katalog över enskilda arkiv, Nationalregistret över enskilda arkiv samt REA-projektet (Riksarkivet u.å.b). Med enskilda arkiv menas arkiv från den enskilda sektorn, det vill säga arkiv som inte är sprungna ur den offentliga sektorn (staten, landstingen och kommunerna), och som därmed i princip står utanför de lagar och förordningar som arkiv inom offentlig sektor lyder under – bortsett datalagen och personuppgiftslagen samt vissa tidsbegränsade krav om främst bokföring. De enskilda arkiven brukar i sin tur traditionellt indelas i följande huvudgrupper: person- och släktarkiv, gårds- och byarkiv, arkiv efter föreningar och organisationer samt företagsarkiv (Gränström, Lundqvist & Fredriksson 2000, s. 53).

3.1 De enskilda arkivens särart och betydelse

Enligt Nils Nilsson torde *föreningsarkiven* vara de mest utsatta arkiven ur bevarandesynpunkt. Farorna beror på föreningarnas sätt att arbeta:

under det att andra arkiv i regel bildas på ett enda ställe och åtminstone till en tid får kvarbli där, uppstår föreningsarkiven regelmässigt hos ett antal funktionärer, som har ringa kännedom om varandras handlingar och som oftast behåller var sina papper, även efter det att dessa blivit inaktuella. Ett samlat föreningsarkiv uppstår över huvud taget inte, om inte handlingarna planmässigt sammanförs i efterhand.

(Nilsson 1962, s. 14.)

Primärt centreras handlingarna kring sekreterare och kassörer men kan också samlas hos ordföranden, funktionärer i kommittéer, utskott och nämnder, hos klubbmästaren, tävlingsledare, etc. Ofta, påpekar Nilsson, bor dessa personer på betydande avstånd från varandra, och behåller de en mindre eller större del av handlingarna så kan materialet efter hand vara fördelat på flera tiotal olika platser. Det har oftast ingen avgörande betydelse om föreningen haft en egen lokal. Om föreningens lokal trots allt upplåtits till arkivförvaring kan det hända att flera föreningar delat samma utrymme och blandats samman. Liknande gäller det material som förvaras hemma hos föreningsfunktionärer, eftersom de ofta är mångsysslare och därför kan ha material från en mängd föreningar (Nilsson 1962, ss. 14 f, 25).

Under de senaste decennierna har det skapats mängder av gräsrotsprojekt i syfte att samla in och bevara minnen kopplade till olika gemenskaper, ofta minoriteter i samhället. Somliga av de som samlar in och vårdar den sortens kulturarv är misstänksamma mot förhärskande riktningar inom arkivprofessionen och kan därför vilja slå vakt om sin självständighet och sin självständiga röst genom att behålla såväl ägandet som förvarandet av sina egna samlingar under åtminstone överskådlig tid. (Flinn, Stevens & Shepherd 2009, s. 71.)

Enskilda arkiv kan också bestå av sådant material som egentligen hör hemma i de offentliga arkiven, men som vanligtvis blir kvar i sitt nya sammanhang (Wallberg 2006, s. 72). Det händer också att person-/föreningsarkiv över tiden flyttas mellan olika offentliga kulturarvsinstitutioner. Evabritt Wallberg (2006, s. 69) redogör för ett arkiv som först varit tillgängligt för allmänheten i osorterat skick på Kungliga Biblioteket varefter det hamnade på Försvarsstaben, där det ordnades, för att sedermera placeras på Krigsarkivet. Welander (2002, s. 8) berättar om personhistoriskt material som påträffats på en sopstation i Malmö och som därefter ”via Lunds universitetsbibliotek kommit på plats i Riksarkivet”.

Tilltagande internationalisering kan medföra att företag flyttas ut ur landet, medan andra organisationsförändringar såsom nedläggningar och uppköp medför att arkiv blir ”herrelösa” och förstörs. Claes Gränström, Lennart Lundqvist och Kerstin Fredriksson pekar ut bevarandet av företagsarkiven som ett problemområde, och då i synnerhet de herrelösa arkiven: ”men även andra företagsarkiv går förlorade i en omfattning som måste anses skadlig för framtida forskning.” (Gränström, Lundqvist & Fredriksson 2000, ss. 56 f.) Enligt företagshistorikern Mats Larsson är arkivmaterial ”av avgörande betydelse för nästan all typ av företagsorienterad forskning, vare sig detta material förvaras hos någon enskild medarbetare, i företagets arkiv eller är utlokaliserat till något företag som professionellt hanterar arkivföring” (2001, s. 39). Förvaras historiskt viktigt material vid det enskilda företaget blir hanteringen ofta oprofessionell och inte sällan beroende av en eldsjälens engagemang och förmåga. Ur forskarens synpunkt är det önskvärt att materialet är tillgängligt, uppordnat, möjligt att söka runt i, och närbeläget i förhållande till kompletterande information, gärna andra arkivbestånd med jämförbart innehåll (Larsson 2001, ss. 42 f). ”Om ett företags arkiv förvaras ouppackat på en lastpall i ett bergrum på någon avlägsen plats så är det i realiteten förlorat för forskningen. För även om det finns en teoretisk möjlighet att komma åt detta material skulle det innebära omfattande kontakter med arkivet, såväl som kostnader och transporter innan man fått fram rätt material”, hävdar Larsson (2001, s. 42). På liknande sätt finns det, ur forskares synpunkt, fördelar med att enskilda arkiv tillåts bestå även av material som enligt proveniensprincipen borde överföras till offentliga arkiv; forskare föredrar ofta en tillrättalagd dokumentation av det slaget som gör att de slipper leta sig fram i de stora tunga myndighetsarkiven (Wallberg 2006, ss. 72 f).

De flesta enskilda arkiv som hamnar på Riksarkivet levereras oordnade och oförtecknade. Eftersom arkiven inte kan förtecknas i samma takt som de levereras uppstår ofta en obalans i vad som tillgängliggörs (Gere 2010, s. 65). Inom personarkiven finns dessutom ofta en förhållandevis hög grad av oklara rättighetsförhållanden som komplicerar hanteringen. Det är det allvarligaste etiska problemet vad gäller utlämning av privata handlingar enligt Wallberg: en rigorös

tolkning av äganderätten och upphovsrätten skulle enligt henne ”omöjliggöra hanteringen av stora delar av de enskilda arkiven” (Wallberg 2006, s. 73). Så länge det handlar om material upprättat av givaren själv är det inget problem, som Wallberg ser det, men arkiven består av så mycket annat: ”Givaren har mottagit brev och andra handlingar från andra personer och här kommer problemet. Den som har skrivit brevet eller promemorian har upphovsrätten till handlingen. Är han med på att handlingen överlämnas till ett arkiv för att sedan kunna utlämnas till andra att läsa?” (Wallberg 2006, s. 73.) Här uppstår alltså en konflikt: arkivinstitutionerna vill tillgängliggöra sitt material, samtidigt som de enskilda arkiven är omgärdade av oklara och vittomfattande rättigheter och förbehåll.

3.2 NAD:s förhistoria

Otto Walde arbetade med sin kortkatalog från mitten av 1920-talet men främst efter sin pensionering från Uppsala universitetsbibliotek 1944. Mer än två tredjedelar av bladen i katalogen är upprättade efter nämnda årtal. Katalogen omfattar cirka 20 000 arkivbildare. Arbetet upphörde vid 1950-talets mitt, och redan då stod det klart att katalogen skulle förbli ofullbordad (Riksarkivet 2014; Linde 1996, ss. 32 f). År 1948 initierades inom Historiska föreningen ett parallellt försök att inventera enskilda arkiv i nationell skala, men med delvis annan utgångspunkt än Waldes (Linde 1996, s. 32). Waldes katalog var mer tänkt som en forskarservice, eller vad man i Arkivlagen kallar *tillgängliggörande*, medan Historiska föreningen i början minst lika mycket inriktade sig på *bevarande* i Arkivlagens mening. Som ett resultat av Historiska föreningens aktion bildades i 1950-talets mitt en arbetsgrupp med representanter från arkiv, bibliotek och arkiv som så småningom gick under namnet ”Kommissionen för riksinventering av de enskilda arkiven”, med finansiering från privata fonder. Kommissionen upplöstes 1966 i samband med att Riksarkivet övertog kommissionens arbete (Linde 1996, s. 33). Riksarkivet inriktade arbetet mot att upprätta ett nationalregister med hjälp av blanketter med information uppdelad i 10 grupper:

1. Namn
2. Kategori
3. Innehåll
4. Tid
5. Omfattning
6. Källa
7. Aktualitet
8. Ägare
9. Förvaringsplats
10. Förteckningsläge

Tanken var redan från början att uppgifterna så småningom skulle kunna datoriseras. Blanketterna bär stora likheter med den efterföljande REA-databasen (förkortning för ”Registrering av enskilda arkiv”), enligt Rolf Linde:

De sorters kombinationssökningar som i dag kan göras är av de slag man från början förutsatte. Egentligen är det bara en väsentlig sökmöjlighet man inte förutsåg, nämligen fritextsökning. Den enda viktiga skillnaden i övrigt är den som

betingas av att man vid början av 1970-talet inte gärna kunde förutse relationsdatabasernas framväxt.

(Linde 1996, s. 35.)

På 1970-talet inleddes datorverksamheten inom de svenska arkiven, initialt koncentrerat kring befolkningsdata i Lund, Stockholm och Umeå. Uppbyggnaden av Lunds demografiska databas, med kyrkoboksuppgifter för åren 1646–1896, ledde till tanken att skapa en databas för de egna enskilda arkiven. Landsarkivarien i Lund ansökte om medel till detta hos myndigheten Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI), som i sin tur önskade en bredare tillämpning av den tekniska slutprodukten. Närmare bestämt att systemet skulle användas även för samlingar inom bibliotek och museer och utvecklas i samverkan med det ovan nämnda Nationalregistret på Riksarkivet. Ett samarbetsprojekt kom till stånd 1985 under namnet ”Datoriserad återsökning av information bevarad i enskilda arkiv” (Linde 1996, ss. 35 f). Personal från Landsarkivet i Lund möjliggjorde sedermera REA-projektets start 1987. En av flera tidiga obalanser i projektet, som sedan kvarstod mycket länge, krävde sina särskilda insatser, kommenterar Rolf Linde (1996, s. 36):

Det fanns ytterst detaljerad information om arkiv efter lokala IOGT-loger, hundramannaföreningar och aktionsgrupper spridda över landet. Denna kom dock mycket sällan till användning i forskarservicen, medan de dominerande och tunga institutionernas mest forskningsfrekventa material till stora delar utgjorde vita fläckar på kartan. [---] Att den nämnda obalansen uppstod är i och för sig inte egendomligt, med tanke på de försätsättningar som rådde vid Nationalregistrets tillkomst. Då var det folkrörelsearkiven som utgjorde de verkligt stora vita fläckarna på allt vad kartor hette. Man tog energiskt itu med den bristen, och senare uppkomna skevheter var endast ett slags rekyl av dessa insatser.

(Linde 1996, s. 36.)

I december 1994 innehöll Nationalregistret över enskilda arkiv uppgifter om närmare 80 000 arkiv, och innefattade därmed de flesta av landets arkivinstitutioner, bibliotek och museer, vilket kan jämföras med NAD som vid CD-ROM-lanseringen 1995 registrerat drygt 130 000 svenska arkiv. REA-projektet avslutades 1996 och stannade vid 85 000 arkiv (Riksarkivet u.å.b). NAD var visserligen inte helt inriktat på enskilda arkiv men hade Nationalregistret som sin främsta av flera databaskällor (Bjersby 1995, s. 300). Till de som var dåligt eller inte alls representerade i nationalregistret/REA 1993 hörde bl.a. universitetsbiblioteken, läns museerna, näringslivsarkiven och de större kommunarkiven (Bjersby 1993, s. 281). Ett kvardröjande principiellt problem med Nationalregistret, enligt Lindes bedömning 1996, var de avskrifts-, kopia- och mikrofilmssamlingar som förvaras vid olika institutioner och som endast undantagsvis registrerats, ”eftersom bestånden av originalhandlingar i uppbyggnadsskedet är vad som främst måste fånga intresset” (Linde 1996, s. 36).

3.3 NAD:s utveckling

Det primära målet i NAD:s första skede var att innefatta ett beståndsregister för Riksarkivet, de olika landsarkiven och till viss del andra arkivinstitutioner. Följande

fem dataelement var obligatoriska för varje arkivbestånd: arkivbildare, arkivnamn, tidsomfång, kategoritillhörighet och förvarande institution (Kristiansson 1991, s. 49). Eftersom det är ett stort arbete att lägga in adekvata sökingångar till varje arkiv skulle arkivbeskrivningarna enligt detta upplägg vara grund men bred, konstaterar Göran Kristiansson; ”Däremot skulle beskrivningarna bli mer detaljerade vid allt nyförtecknande, och arkivarierna skulle retroaktivt, i mån av tid, även fördjupa beskrivningarna för de mest forskningsintressanta arkivbestånden.” (Kristiansson 2002, s. 232.)

För att informationssammansättningen i NAD ska vara meningsfull krävs att levererande institutioner följer ett gemensamt regelverk – så kallad dataelementkatalog – för vad som skall registreras och hur det ska ske. För att uppnå högsta tänkbara samordning har dataelementkatalogen anpassats efter internationella standarder som ISAD(G) och MARC-AMC (Kristiansson 1997, ss. 74 f; Kristiansson 2002, s. 234). Den egenutvecklade dataelementkatalogen fastställdes 1993, men ännu i 1998 års version av NAD krävdes avsevärda centrala konverterings- och redigeringsinsatser för att få in den lokala informationen (Riksarkivet 2004, s. 4).

Sedan 1990-talets senare del använder Riksarkivet, liksom landsarkiven, det egenutvecklade och webbaserade arkivinformationssystemet ARKIS II för att beskriva och administrera förvarat material, vilket skapat nya förutsättningar för en fördjupning av beskrivningarna. Vid skapandet av andra och tredje utgåvan av NAD, 1996 och 1998, kunde alltför många arkivinstitutioner leverera ”färdig” digital information. I kraft av de förbättrade möjligheterna har det framväxande systemet NAD/ARKIS kommit att betraktas som ryggraden i arkivorganisationen, helt i klass med bibliotekssystemet LIBRIS (Kristiansson 2002, ss. 234 f; Riksarkivet 2004, s. 4). Det kom dock att dröja innan täckningsgraden i NAD på nätet kunnat mäta sig med den senaste CD-ROM-utgåvan: 2004 hade de flesta av institutionerna som fanns representerade i NAD 1998 ännu inte kommit med i webbversionen (Linde 2004, s. 7). Om inte Datainspektionen haft någon invändning skulle innehållet i NAD:s tredje och sista cd-version från 1998 lagts ut på webben i slutet av 1990-talet. Efter överklagan till regeringen fick Riksarkivet slutligen lägga ut NAD på webben men då med sådana begränsningar att webbversionen från starten i november 2000 och fram till åtminstone 2004 omfattade endast information från Riksarkivet, Krigsarkivet och landsarkiven, allt direktimporterat från ARKIS II (nedan kallad ARKIS). (Riksarkivet 2004, s. 6.) Efter att verksamheten varit vilande under flera år initierades en nystart under 2004 (Riksarkivet 2004, s. 1).

Alltsedan nittiotalet redovisas arkivbestånden i NAD med minst följande sex dataelement, enligt minimikravet i Riksarkivets officiella instruktioner:

- Identitetsbeteckning
- Arkivbildarens namn
- Typ av arkivbildare
- Levererande institutions namn

- Kontrolluppgifter (något utav adress (post- och besöks-), telefon, hemsida, e-post) (Riksarkivet u.å.a)

Vid nystarten 2004 beslöts att insamlingsarbetet till NAD skulle prioriteras kring redan upparbetade kontaktnät, vilket då handlade om i första hand ett antal samarbetande regionala och lokala föreningsarkiv samt forskningsbibliotek. I det fortsatta arbetet skulle även museer, kommunarkiv och företagsarkiv prioriteras. På samma gång fastslogs att Landsarkivens samordnande roll i datainsamlingen borde stärkas: "Landsarkiven bör utse kontaktpersoner i NAD-frågor där det finns behov av en bättre regional samordning." (Riksarkivet 2004, s. 8.)

Så sent som 2011 var NAD:s databasinnehåll omöjligt att söka fram via allmänna söktjänster som Google, till skillnad från posterna i de mindre arkivdatabaserna *www.visualarkiv.se* och Klaraweb. De senare är kopplade till arkivredovisnings-systemen Visual Arkiv respektive Klara som används av en mängd kommun-, landstings- och föreningsarkiv. (Gidlöf 2011, ss. 20 f.) På senare år har det dock blivit fullt möjligt att hitta specifikt innehåll i NAD via enklaste formen av Google-sökning.

Idag finns också en målsättning om att ansluta samtliga medverkande arkivinstitutioner i NAD till Archives Portal Europe. I nuläget är endast Riksarkivets bestånd sökbara i den europeiska sökportalen, som funnits på nätet sedan våren 2011 (Riksarkivet 2014, s. 17; Gidlöf 2011, s. 21).

3.1 Tidigare forskning

Jag har inte kunnat hitta något tidigare arkivvetenskapligt arbete som särskilt och i första hand berör Nationell arkivdatabas. Däremot har Karin Åström Iko skrivit en artikel ("I allmänhetens tjänst?", i *Forskning, arkiv och samhälle* 2003:2) på temat "Arkivverket, tillgänglighöret och brukarna" som i viss mån tangerar det jag intresserat mig för. Åström Iko har genom att studera instruktionerna för de offentliga arkiven visat hur arkivens förmedlande funktion förstärktes under 1990-talet. Fram till 1980-talet var arkivens huvudsakliga målgrupp den akademiska forskningen inom framförallt ämnet historia. Man kan beskriva det som en slags rundgång inom arkiven: historikerna var de som använde sig av arkivarier, samtidigt som det var bland historikerna som arkivarier rekryterades. Politiskt tillsatta utredningar från 1940 till 1981 hade mestadels fokus på problemen som följde av kraftigt tilltagande arkivmängder. Först i samband med utredningen Öppenhet och minne (SOU 1988:11) tydliggjordes att arkiven har att verka inom det kulturpolitiska område som berör kulturarvet. Enligt utredarna den gången hade arkivmyndigheterna dåligt med resurser för att tillgodose sina uppdrag, särskilt de kulturella, vilket ansågs ha lett till ett passivt tillhandahållande. Arkiven har därefter haft i tydligt uppdrag att aktivt skapa hjälpmedel och sprida tillgången till arkiven. Den epokgörande skillnaden i hur verksamheten bedrivits kan skönjas i Riksarkivets årsredovisningar från den tiden. Fram till budgetåret 1993/94 var "bevara och vårda" den kostnadsmissigt största verksamhetsgrenen, varefter "tillhandahålla och tillgängliggöra" varit den verksamhetsgren det satsats mest på, konstaterar Karin Åström Iko (2003, s. 29). Digitalisering var ett genomgående tillvägagångssätt. Man har dock inte enbart styrts av vad som tjänat användarna bäst, digitaliserandet har även kunnat motiveras utifrån

exempelvis arbetsmarknadspolitiska eller regionalpolitiska ambitioner. Åström Iko varnar för att låta digitaliserandet bli ett mål istället för ett medel (2003, ss. 29 f, 34). Av de digitaliseringsprojekt hon studerat ”framgår att man inte i någon större utsträckning tagit tillvara brukarnas önskemål och synpunkter” (Åström Iko 2003, s. 34).

Lennart Ploom och Olle Månsson för ett likartat resonemang. Detta att arbeta efter ”brukarens villkor” blir inom arkiven, enligt dem, knappast mer än ett mantra ”eftersom man inte studerat vad som egentligen menas med ’brukare’ och ’villkor’” (Ploom & Månsson 2003, s. 91). För att angå alla borde arkiven agera i ett mer ”öppet samspel” med användarna, eller annorlunda uttryckt, ”socialiseras till omvärlden” (Ploom & Månsson 2003, s. 93).

Enligt Martin Bjersby (2007, s. 14) finns det också en rapport framtagen inom Riksarkivet som slagit fast att NAD ”på det stora hela [är] helt obegripligt och svårt att förstå för allmänheten”.

NAD har till sitt koncept en tydlig och uttalad föregångare i nationalbibliografin LIBRIS. Lena Olsson har i sin avhandling *Det datoriserade biblioteket: Maskindrömmar på 70-talet* studerat LIBRIS’ historiska utveckling, och då i huvudsak åren fram till 1980 när LIBRIS ännu inte börjat användas utanför vetenskaps- och forskningsbiblioteken. Olsson intresserar sig för samspelet mellan idé och praktik men har inte särskilt ägnat sig åt frågor om täckningsgraden för involverade bibliotek (jfr Olsson 1995, ss. 3, 16). Desto utförligare undersöks i hennes avhandling hur olika professionsbundna värderingar och praxis påverkat LIBRIS-systemets utformning och användning. LIBRIS brukare, i bemärkelsen forskare eller motsvarande, var i stort sett osynliga aktörer under den undersökta perioden och skulle sannolikt ha haft andra ambitioner med databasen än de yrkesfolk som kom till tals, konstaterar Olsson (1995, s. 219). Katalogisatörerna var en av de starkaste och mest statusägande grupperna inom biblioteken och fick en tongivande ställning; ”Deras normer och regelsystem bestämde utseendet på systemet”, skriver Olsson (1995, ss. 224 f). Inte minst utformades LIBRIS med syftet att åstadkomma en samkatalog baserad på Kungliga Bibliotekets sedan tidigare framtagna accessionskatalog AK (Olsson 1995, ss. 129, 225). Från och med 1975 skulle primärkatalogisering tillämpas, vilket innebar att en bok inte skulle behöva katalogiseras fullständigt mer än en gång, och mycket dubbelarbete skulle därmed försvinna. Det fanns tre bibliografiska nivåer som bibliotekarierna kunde välja mellan: nationalbibliografisk nivå, s.k. biblioteksnivå eller miniminivå. (Olsson 1995, ss. 142, 145.) Tekniken fungerade emellertid dåligt och därav följde ett betydande motstånd till att fullt ut använda systemet. I Uppsala försökte man sänka katalogiseringsstandarden under miniminivån, för att bespara sig det oönskade dubbelarbete som de tekniska problemen medfört. Många bibliotekarier hyste enligt Olsson (1995, s. 146) ”en motvilja mot att följa de gemensamma reglerna. Det fanns också en tendens att inte använda LIBRIS för sin AK-registrering och en ovilja att göra den första katalogiseringen; annat arbete prioriterades. LIBRIS användes därför i alltför liten utsträckning.” Det fanns för övrigt också ett motstånd emot att på sikt integrera LIBRIS-systemet med folkbiblioteken:

Forskningsbibliotekarierna visade inte på något sätt i annan aktiv handling än genom prat, att de var beredda till ett samgående. Sannolikt var de istället obenägna att gå samman med folkbiblioteken vars verksamhet, d.v.s. massutlåning av litteratur och kulturell upplysning, låg långt ifrån forskningsbiblioteken. I ett gemensamt system skulle folkbibliotekens låntagare kunna kräva tillgång till forskningsbibliotekens samlingar.

(Olsson 1995, s. 152.)

Mer än så berörs inte frågan om täckningsgraden i LIBRIS i Olssons avhandling. I sammanhanget bör poängteras att LIBRIS ännu 1975 var en marginell företeelse på de flesta håll, ännu så länge till formen av försöksverksamhet, och att tekniken införlivades och arbetades in först under 1980-talet, efter den period som Olsson fokuserar på (1995, ss. 153, 199). Olssons undersökning av hur idéer om en nationellt samordnad referensdatabas omsätts i praktisk handling är ändå till sitt grundläggande perspektiv besläktad med min uppsats.

4. Teoretiska perspektiv

Som en teoretisk grund har jag tänkt använda mig av *Sorting Things Out: Classification and Its Consequences* (1999) av Geoffrey C. Bowker och Susan Leigh Star. Det är enligt Bowker och Star viktigt att erkänna att alla informationssystem är fulla av etiska och politiska värderingar som moduleras genom lokala administrativa rutiner. "These systems are active creators of categories in the world as well as simulators of existing categories. Remembering this we keep open and can explore spaces for change and flexibility that are otherwise lost forever" (Bowker & Star 1999, s. 321). Bowker & Star (1999) bygger vidare på det arkeologiska tänkandet hos Foucault som går ut på att förstå ursprungskontexter och konsekvenser kring olika sociala kategorier och praktiker och inte minst vad dessa sociala kategorier/praktiker *utesluter* i sina diskurser (Bowker & Star 1999, s. 5). Bowker & Star har i sin analys av klassifikationer och standarder särskilt intresserat sig för "financial, skill and moral dimensions" (ibid).

I en arkivvetenskaplig undersökning av det slaget kan det finnas anledning att också förhålla sig till hur värderingarna inom arkivfältet i ett större sammanhang förändrats genom åren, tendenser som skulle kunna återspeglas i hur olika arkivinstitutions arkivbestånd görs sökbara i NAD. Terry Cook har i sin artikel "Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms" försökt belysa just detta, hur arkivfältet och arkivariernas funktioner förändrats över tid in i våra dagar. I sin artikel argumenterar Cook för att arkivfältet förändrats genom fyra paradigmer under de senaste 150 åren, där fokus skiftat från bevis till minnen, vidare till identitet och medborgare (det senaste paradigmet är vad Cook kallar *community* och som i sammanhanget kan stå för både ett samhälle och en gruppering). De fyra olika paradigmen sorterar Cook in i bredare intellektuella strömningar, där diskursen skiftat från förmodern till modern, vidare till postmodern och de senaste årens samtida diskurs. Dessa diskurser är delvis överlappande och delvis motstridiga. Det Cook benämner *community archiving* och våra dagars digitala teknik hjälper till att jämka samman de olika paradigmen i dagens arkivfält (Cook 2013, s. 95, 116–117). Cooks resonemang kan sammanfattas på följande sätt.

Arkiven har traditionellt förknippats med att bevara dokument som tagits emot för dess juridiska bevisvärde, där arkivhandlingarnas anses objektiva i kraft av arkivariernas självmedvetet neutrala och objektiva hållning. Arkivaliernas placeringar var hierarkiskt givna utifrån en verklighet utanför arkivariernas sfär. Privata arkiv ingick inte inom denna tradition, samlares utvalda minnen värderas som något jämförelsevis oprofessionellt och onaturligt för den sanna arkivordningen. Detta i grunden förmoderna *bevis*-paradigm dominerade arkivsektorn till 1930-talet (Cook 2013, ss. 97, 106–107). Under det efterföljande paradigmet (*minnes*-paradigmet) producerades dokument i så stor mängd att det som bevarades endast kunde utgöra

några procent av totalen. Arkivarierna blev tvungna att gallra som aldrig förr och därmed begå mer aktiva val utifrån egna värderingar om vad som var intressant för historievetenskapen. Efterhand ökade intresset för emancipatorisk forskning. I denna utveckling blev slutligen privata arkiv likvärdigt intressanta i förhållande till offentligt uppkomna arkiv, de privata arkiven ökade därmed markant i antal inom det professionella arkivfältet. Arkivariernas beskrivningar av material kom att ske på en högre nivå, ovanför den enskilda dokumentnivån, när arkivdokumenten ordnades i allt fler och längre serier. Även detta accentuerade arkivariernas aktiva påverkan på arkiven. Paradigmet varade enligt Cook från 1930- till 1970-talet (2013, ss. 97, 107 f). Med postmodernt tänkande omdefinierades synen på vad som är sant. Den moderna arkivariens utformning av arkiven hade avspeglat mer eller mindre oreflekterade värderingar sprungna ur normer som inte varit givna för andra. Nu uppstod en betydande medvetenhet om att normskillnaderna behövde belysas för att på djupet begripliggöra arkivmaterialets alternativa värden bortom den förment sanna normen. Arkivarierna ålades att också ta hänsyn till sådant som klass-, etnicitets- och könstillhörighet. En pluralistisk syn på handlingarna uppmuntrades således, och ett större intresse för arkivariernas egna identiteter. Kulmen för detta tredje *identitets*-paradigm har vi enligt Cook kunnat se under början av 2000-talet (2013, ss. 109–113). Det fjärde paradigmet, *medborgar*-paradigmet, handlar om internetbaserade arkivbildningar, baserade på ett deltagande från samhällsmedborgare eller mindre grupperingar av människor, där allt länkas samman till ett större holistiskt arkiv. Arkivariernas roll som expert och utövare av makt och kontroll reduceras och delas med större gemenskaper. Det finns helt enkelt för mycket *bevis*, för mycket *minnen*, för mycket *identitet* för att de etablerade arkivinstitutionerna ska kunna införliva mer än fragment av vår tids nya holistiska och pulserande total-arkiv, skriver Cook (2013, s. 113). Till denna verklighet behöver det traditionella arkivfältet anpassas i vad som innebär en demokratisering där arkiven lyssnar till brukarna snarare än till staten, och där arkiven inte lyfts ur sina verksamheter utan tvärtom per definition lyfts in i verksamheter. Arkivarien ska nu respektera berörda gruppers egna sätt att värdera bevis, minne och identitet (Cook 2013, s. 116).

Kanske, hävdar Cook, bör arkivarierna vara mer självmedvetna om skillnaden mellan fältets olika *processer* för arkivhantering och dess *slutprodukt* arkivet. Gränsen mellan objektiva arkiv, å ena sidan, och hur arkiven tolkas av forskare eller samhälle, å andra sidan, kan mycket väl vara mer porös och interaktiv än vad man tar för givet, uttrycker Cook. Det icke entydiga bör enligt Cooks resonemang erkännas och bejakas som en önskvärdhet inom 2000-talets arkiv (2013, s. 97).

Som ett komplement till dessa synsätt kan det vara lönt att också utgå ifrån Wolfgang Ernsts mediearkeologiska perspektiv som sätter ett större fokus på *produkten* snarare än *processen* bakom arkiven. Ernst teoretiska perspektiv kompletterar på så sätt de ovan nämnda Bowker och Star respektive Cook, i det att han så långt som möjligt studerar minneskulturernas materialitet i avgränsade medieformer istället för mänskliga faktorer och diskurser (Ernst 2013, s. 25). Ernst är influerad av sin samtida landsman Friedrich Kittler, den främste förgrundsgestalten inom den så kallade tyska medieteorin (Parikka 2013, s. 3). Ernst förordar – liksom Kittler – ett förhållningssätt som bättre frigör våra analyser av media från invanda föreställningar om en huvudsakligen positivistisk och teleologisk mediehistorisk utveckling. Mediernas historia kännetecknas ofta av oregelbundenhet, betonar Ernst. Ernst och Kittlers

teorier är i sin tur sprungna ur bl.a. Foucaults sätt att använda begreppet "arkiv" i en abstrakt epistemologisk bemärkelse. Foucaults arkiv är definitionsmässigt ett abstrakt system som villkorar (dvs. sätter ramarna för) det tänkbara, och vars kvardröjande avlagringar endast med arkeologiskt tillvägagångssätt låter sig begripas. I denna anda eftersträvar Ernst att utveckla den mediehistoriska forskningen i mediearkeologisk riktning (där *arkeologi* förstås som motsatsen till *historia*, där det ena beskriver en tillfällig verklighet utifrån tekniska avlagringar och det andra inordnar sig i ett historiskt narrativ): från ett slags mediernas kulturhistoria till en teknikmedveten och icke-kontinuitetsbetonad förståelse för våra kunskapers betingelser (Parikka 2013, ss. 4 ff; Ernst 2013, ss. 27 ff, 44 f, 55, 57). Ernst förordar att en mediehistorisk förståelse främst bör utgå ifrån ett kallt registrerande av vad en specifik medieteknik inneburit för överföringen av olika informationer. Jag ser som sagt Ernst metod som ett komplement till de mer humanorienterade teoretiska perspektiv som beskrivs av Bowker och Star respektive Cook. Något att ta till i den mån mänskliga aspekter inte räcker till att beskriva vad för slags arkivbestånd som finns med eller saknas i NAD.

5. Metod

5.1 Intervju

Jag har valt att använda mig av kvalitativa intervjuer som forskningsmetod, för att därigenom kunna undersöka arkivariens praktiska villkor och överväganden i det egna arbetet med enskilda arkiv. Informanterna har fått besvara frågor om hur de går till väga, från det att en accession upprättas och fram till att arkivbildaren blir sökbar i NAD, och i vad mån alternativa sökmöjligheter eventuellt övertrumfar NAD. Min utgångspunkt har varit att det i hög grad är arkivariernas värderingar och andra individers önskemål och tankegångar som styr vad och hur de enskilda arkiven tillgängliggörs, varför intervjun som forskningsmetod varit att föredra framför mer slutna undersökningsmetoder (jfr Merriam 1994, ss. 86 f). Vidare har jag inte varit intresserad av att gå statistiskt till väga, särskilt som jag velat ringa in det som hamnat *utanför* NAD snarare än att fokusera på det som finns däri.

Vid intervjuerna har jag använt mig av öppna frågor och i hög grad anpassat samtalen (följdfrågor etc.) utifrån vad informanterna haft att berätta. Ett antal förutbestämda frågor har använts men har kunnat kompletteras och justeras under samtals gång, exempelvis då mer eller mindre oförutsedda sidospår uppenbarar sig. Den delvis strukturerade intervjuformen har medfört att jag både kunnat få besvarat ett visst antal förutbestämda frågor och att jag samtidigt garderat mig för de kunskapsluckor som jag inte vetat om att formulera mig kring på förhand (jfr Merriam 1994, s. 88).

Informanterna erbjöds möjlighet att läsa de förutbestämda frågorna på förhand, en möjlighet som ingen av dem valde att utnyttja. Ingen av informanterna har således läst intervjufrågorna på förhand. Däremot presenterades grundfrågorna, och de övergripande idéerna kring dessa redan i mitt första mejl tillsammans med intervjufrågan.

Grundfrågorna är som sagt:

- Vad och vem avgör att ett enskilt arkiv finns med i NAD?
- Vilka typer av arkiv återfinns respektive saknas i NAD? Varför?

För att belysa dessa har jag formulerat följande frågor:

- Hur lång tid kan det ta innan ett enskilt arkiv blir sökbart i NAD, från det att samlingen överlämnats till en arkivinstitution?
 - Vad avgör tidsåtgången?

- Finns det en viss typ av arkiv som utmärker sig i det sammanhanget?
- I vilken utsträckning styrs hanteringen av specifika villkor/önskemål från de enskilda arkivens huvudmän/donatorer?
- I det fall brukaren eftersöker ett enskilt arkiv som saknas i NAD, vilka eventuellt kompletterande sökmöjligheter erbjuder de anslutna arkivinstitutionerna beträffande sina egna bestånd?
- Vilka sökingångar erbjuds i så fall, för att kunna frambringa ett så säkert besked som möjligt?

Det finns mängder av för- och nackdelar med intervjun som metod, som jag behövt förhålla mig till. Forskningsintervjuer blir ofta långa och fyllda med tomt prat (Kvale 1997, s. 140). En inspelad intervju måste även skrivas ut för att kunna analyseras, vilket kräver en betydande arbetsinsats, delvis beroende på hur pass ordagranna återgivningar som krävs. Det finns inget neutralt sätt att transkribera en intervju, särskilt som intervjusituationen består av mer än bara ord och grammatiskt fullständiga meningar. Genom att bearbeta det sagda till en högre grad av skriftspråk blir det lättare för läsaren att ta till sig vad intervjupersonen berättat. En alltför osammanhängande och repetitiv intervjuutskrift kan dessutom bidra till oetisk stigmatisering (Kvale 1997, ss. 152 f, 158). Därför har jag emellanåt bearbetat rena språkligheter i utskriftena. Eftersom undersökningen inte syftar till att utmytna i någon sociolingvistisk eller psykologisk analys ser jag ingen betydande informationsförlust kopplad till detta (jfr Kvale 1997, s. 156).

5.2 Deltagare

Jag har medvetet valt att fokusera på enbart kommunala arkivinstitutioner för att intervjuvaren ska bli så jämförbara som möjligt. Offentliga (statliga/kommunala) arkivinstitutioner kan i högre grad än de enskilda dito förväntas vara formade av gemensamma grundförutsättningar. Resultatet av min undersökning kan därmed också tänkas ge en fingervisning om hur det ser ut på fler håll i landet (bland kommunarkiven i stort). Det räcker sällan att intervjua en eller ett par personer, resonerar Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (2011, s. 44); ”Men redan om man intervjuar kanske sex till åtta personer ur en särskild grupp ökar säkerheten att man fått ett material som är relativt oberoende av enskilda individers väldigt personliga uppfattningar [...]”. Om man ska göra *jämförelser* mellan olika grupper krävs fler informanter än så, och ibland är även sex personer i minsta laget om utfallet ska bli relevant i ett större generaliserande perspektiv (ibid.).

För att avgränsa arbetet har jag i slutändan valt att titta närmare på följande fem kommunarkiv i Skåne/Blekinge/Halland:

- Malmö
- Helsingborg

- Kristianstad
- Karlskrona
- Kungsbacka

Ett par kommuner har avböjt medverkan på grund av tidsbrist och för att man knappt medverkat i NAD: Lund och Landskrona. Ett par kommuner har avböjt på grund av tjänstledighet: Varberg och Falkenberg.

Jag har valt kommunarkiv i Skåne, Halland och Blekinge för att uppnå en viss spridning inom det upptagningsområde som hör till Landsarkivet i Lund. NAD har tagits fram och utvecklats inom den statliga arkivsektorn och landsarkiven har i tilltalagande grad tilldelats ett ansvar för implementeringen av NAD inom övriga arkivinstitutioner: kommunarkiv, regionarkiv, museer, folkrörelsearkiv, näringslivsarkiv, etc.

Min ambition har varit att intervjua en informant (alternativt två) för respektive institution, och dessa personer ska helst ha funnits i organisationen sedan 1990-talet och ha god kännedom om hur institutionen genom åren förhållit sig till NAD som förmedlande länk till de enskilda arkiven. Så länge dessa kvalifikationer kan tillgodoses spelar det mindre roll om urvalet inom institutionen är representativ eller ej (jfr Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s. 42). Tanken med att helst intervjua personer som befunnit sig i organisationen sedan 1990-talet har varit att sådana informanter kunnat överblicka en period som sträcker sig över större delen av NAD:s historia. De informanter som i slutändan deltagit i min undersökning har dock inte uppfyllt detta önskekriterium; men att så är fallet har jag inte i efterhand upplevt som någon direkt brist. De undersökta kommunarkiven har i regel funnits med i NAD endast en handfull år, och därför har informanterna (med undantag för Malmö) ändå en ganska god bild av respektive arkivinstitutions delaktighet i NAD även bakåt i tiden.

Ett av de kommunarkiv som i slutändan kommit att ingå i studien – Kungsbacka kommunarkiv – saknas än så länge i NAD, vilket för mig varit ett sätt att i ännu högre grad förstå vad som *inte* kommit med i Nationell arkivdatabas.

5.3 Genomförande

Jag har spelat in intervjuerna med diktafon, vilket samtliga informanter gett sin tillåtelse till, och efteråt transkriberat samtalen i sin helhet. Vidare har jag i möjligaste mån gjort intervjuerna under relativ avskildhet på informanternas arbetsplats. Intervjuerna har tagit från ca 35 minuter till drygt en timme vardera. Intervjuerna är genomförda under perioden 6–21 mars 2014.

Eftersom jag eftersträvat att anonymisera informanterna har jag valt att inte skriva ut namn eller övrig närmare personuppgift om vem jag intervjuat på respektive kommunarkiv.

På Karlskrona kommunarkiv har jag intervjuat två arkivarier på en och samma gång. De har under intervjun ofta fyllt i varandras svar och varit allmänt samstämmiga, aldrig oense om vad de haft att säga. När jag delvis refererar till dem en i taget ska det alltså inte så mycket avläsas som två divergerande synsätt, utan mest som två samspelt kompletterande röster.

För att i ökad grad fånga in informanternas egna perspektiv har jag i viss mån laborerat med hypotetiska frågor, frågor av typen ”djävulens advokat” och idealtypsfrågor (jfr Merriam 1994, s. 95). En viss hypotetisk situation som samtidigt utgör något av ett värsta tänkbara scenario valde jag att ventilera vid varje intervjutillfälle, för att om möjligt frammana ytterligare perspektiv kring grundproblematiken i min undersökning. Det enskilda exemplet går ut på att jag velat lokalisera föreningshandlingar från 1940-talet, som *kan* ha hamnat hos en sedan länge avliden föreningsmedlem, vars kvarlåtenskap delvis ska ha lämnats in till något arkiv via en bekant till änkan, okänt när och till vilket arkiv. Hur skulle det eventuellt gå att lokalisera detta material om det eventuellt inlämnade materialet sedan förblivit oförtecknat? (Ur brukarens perspektiv handlar det om en bestämd uppsättning av eventuella mellanhänder som ska ha förmedlat det eftersökta materialet fram till det nådde en för brukaren ospecificerad arkivinstitution: en viss bestämd nedlagd förening, en viss bestämd föreningsmedlem, en viss bestämd änka till denna föreningsmedlem, en viss bestämd vän till denna änka, som i sin tur enligt uppgift ska ha lämnat in någon form av arkivmaterial till en arkivinstitution, oklart vilken.) Denna fråga har i förbigående bitvis underlättat den diskussion som förekommit i intervjusituationen.

6. Resultat

Resultatet redovisas i fallande storleksordning baserat på kommunens invånarantal:

Malmö – informant A
Helsingborg – informant B
Kristianstad – informant C
Karlskrona – informant D och E
Kungsbacka – informant F

Om inget annat anges bygger informationen nedan på vad som framkommit under intervjuerna.

6.1 Malmö

6.1.1 Urval

På Malmö stadsarkiv används arkivredovisningssystemet ARKIS. Målet är att alla arkivbestånd ska föras in i ARKIS, så mycket som hinns med, och i och med att samlingarna registreras där hamnar de också i NAD vid närmast efterföljande uppdatering som sker dagligen.

Och nu när vi ska flytta [till Bergsgatan sommaren 2014, *min. anm.*] så jobbar vi extra mycket med det och lägger in det som hamnat på efterkälken. 90–95 % av allting finns i ARKIS, och finns inte hela arkivet så finns det i alla fall en arkivpost så man kan se att arkivet finns. Och i samband med flytten ska vi gå igenom och se så allting finns åtminstone som arkivpost.

Informant A är den internt NAD-ansvarige inom Malmö stadsarkiv sedan ett par år tillbaka. Till arbetsuppgifterna hör att informanten får reversalen (mottagningsbevis) från den kollega som tagit emot en ny arkivleverans (det är nästan aldrig informanten som tar emot arkivleveranserna), och registrerar den i ARKIS. Är det ett helt nytt arkiv har kollegan även en blankett att fylla i och lämna till informant A, utöver reversalen. Informant A förser därefter arkivet med ett arkivnummer, om det nu är ett nytt arkiv, och lägger i den i ARKIS. Till detta hör också att skapa en auktoritetspost för varje unik arkivbildare. Ordnings- och förteckningsarbetet sker oftast något senare men på kontinuerlig basis. När det väl görs lägger man in varje serie och varje volym direkt i ARKIS ”och då kommer det också ut på NAD”.

Det sker inget urval i ARKIS-registreringen, utan informant A registrerar alla inkommande arkiv (så länge hen har en reversal), och därefter sker en överföring till

NAD per automatik. Det sistnämnda medför att täckningsgraden ska vara lika god i ARKIS som i NAD.

Om det inte upprättas någon reversal kan det hända att informationen om ett visst bestånd uteblir i ARKIS och NAD. Det händer nämligen ibland, i undantagsfall, att det inte skrivs någon sådan:

En del, särskilt när det gäller enskilda arkivbildare, när de kommer hit och lämnar saker, så tycker man ”ah det behövs väl inte, nä vi behöver ingen pappersexercis” och så där. Så det är inte helt lätt.

Detta behöver dock inte få så mycket följder, enligt informant A:

Det kan vara i fall man senare skulle behöva fråga den här som har levererat någonting om arkivet. Det är ju alltid bekymmersamt förstås. Men mycket av våra leveranser är ju kommunens material, det är från kommunala skolor och de kommunala nämnderna.

6.1.2 Tidsåtgång

Det kan ta två-tre veckor innan ett levererat material blir sökbart i NAD med tanke på olika tänkbara fördröjningar. Den som tar emot materialet kanske inte omedelbart underrättar informant A, och det kan hända att informant A är ledig, alternativt upptagen med annat, eller kan det vara något tekniskt strul som förhindrar arbetet. Det gäller sådant som inkommer i dagsläget, sådant som funnits på Malmö stadsarkiv sedan längre tid tillbaka kan dock alltså ha blivit liggande betydligt längre tid. I sådana fall gäller det enskilda arkiv, man har visserligen ”bra kläm” på dessa men inte lika mycket som med de offentligt uppkomna arkivbestånden.

Något som ibland kan dröja är tilläggsleveranser inom skolarkiven, där det kan hända att reversalerna för små kontinuerliga leveranser samlas på hög innan de inkommer till informant A. ”Men det har ju att göra med att det är kontinuerliga små leveranser, och att det är tidsbrist helt enkelt.” Det händer inte att hela nya arkivbildare skjuts på framtiden på liknande sätt.

6.1.3 Särskilda förbehåll

Informant A har aldrig hört talas om att huvudmän/donatorer ställt några krav kring sådant. ”Jag tror inte privata arkivbildare är så medvetna om att NAD finns i allmänhet. Så att jag har nog aldrig hört någon som har uttryckt sig vare sig för eller emot eller att det är brådskande eller att det här och det här får inte synas [...]”. Det ingår inte i kommunarkivets rutiner att informera arkivbildarna om NAD.

6.1.4 Övriga sökmöjligheter

Alternativet är att fråga runt bland arkivarierna på stadsarkivet, gärna någon som är specialiserad på den typ av arkiv som efterfrågas. Det finns gamla arkivförteckningar på papper, men allt det ska ha överförts till ARKIS och bör således vara meningslöst att dubbelkolla mot.

Vilka övriga sökingångar som kan vara intressanta beror helt och hållet på den brukare som frågar, vad de förklarar att de söker: ”Den som tar emot en sådan fråga kan ju bara gå på den information man får.” Efterfrågans material från en särskild arkivbildare exempelvis är det vad man bland kollegorna har att fråga varandra om, om de känner till material från en särskild namngiven arkivbildare – eller hur nu brukaren preciserat sig.

Ifall brukaren i sina efterforskningar utgår ifrån den person som antas ha lämnat in material till Malmö stadsarkiv, och den personen inte ger träff i NAD, kan det vara relevant att titta på de pappersbaserade reversalerna. Dessa ska diarieföras och vara återsökningsbara i diariet. ”Och i slutändan så får man kanske ta fram reversalerna och titta på dem. Men det krävs då förstås att det finns en reversal. Så är det material som har lämnats in utan att det har skett någon pappersutväxling, då hänger det ju på att nån vet att det finns.”

”Det är väldigt sällan vi får någon fråga på detta. Jag tror jag vet en fråga, kan jag komma på, som jag har hört talas om.” Som informant A upplever det har det inte varit någon prioriterad fråga ifrån Riksarkivets sida att kunna söka på den som lämnat in material.

6.2 Helsingborg

6.2.1 Urval

På Helsingborgs stadsarkiv används Visual Arkiv som arkivredovisningssystem, och tilläggstjänsten *Visual Arkiv på nätet* där brukarna ska kunna söka efter arkiven. Tre–fyra gånger om året exporteras informationen till NAD. Tanken från kommunarkivets sida är att informationen ska vara likvärdig databaserna emellan. Oförtecknade arkiv går inte att hitta i Visual Arkiv eller NAD, för brukarens del. ”Vi släpper inte ut det halvfärdigt och tänker ’nästa gång tar vi resten’, det gör vi inte. Vi kör ut det eller låter det ligga till nästa gång, det krävs bara att man bockar i en ruta för att publicera det.” Nästan hundra procent av stadsarkivets *förtecknade* arkiv finns med i NAD, uppger informant B.

Helsingborgs stadsarkiv har funnits med i NAD sedan man deltog i projektet *Skåneregistret* under ledning av Skånes Arkivförbund 2007/2008 (för övrigt samtidigt som Kristianstads kommunarkiv på samma sätt anslöt sig till NAD, mer om det nedan). Den gången gällde det enbart föreningsarkiven, men något år senare beslöt Helsingborgs stadsarkiv att lägga upp även offentliga arkiv. ”Vi hade aldrig valt ut föreningarna själva om inte de från projektet hade kommit då.” Omställningen till att finnas med helt och hållet i NAD var minimal eftersom man redan använde sig av Visual Arkiv. Informant B beskriver det som att det i stort sett bara var några knappklick bort, utöver den extra avgiften.

Rutinerna har inte behövt ändras till följd av att man levererar arkivinformation till NAD, däremot konstaterar informant B att ”vi har blivit mer noga med vad vi har skrivit i texterna” sedan kommunarkivet börjat publicera sig på Visual Arkiv på nätet. Innan var informationen bara intern ”så det gjorde ingenting om någon råkade stava

fel eller skrev lite obegripligt, vi förstod ändå. Så vi har skärpt upp språket så att säga. Men hade inte Visual Arkiv Internet funnits så hade vi kanske lagt upp det på NAD ändå, och även då hade vi ju naturligtvis sett över sådana saker.”

6.2.2 Tidsåtgång

Det kan ta från en månad till tre år i dagsläget. Just nu finns ett oförtecknat idrottsarkiv på 300–400 hyllmeter som blivit liggande i snart tre år. ”Men det är alltså ett undantag. För de flesta arkiven är ju inte så stora. Åtminstone så får man inte in dem så oordnade som det här var.”

Tidsåtgången påverkas av hur stort arkivet är och i vilken ordning det är när stadsarkivet får in det. Trots att det kan ta uppåt tre år (som i ovan nämnda fall) känns det inte eftersträvansvärt att lägga in information i NAD i ett tidigare stadiet. Det skulle ha sin fördel för brukaren som då kan informera sig om att det över huvud taget finns ett sådant arkivbestånd. Det finns dock ett skäl till att inte göra så, vad gäller dels den ovan nämnda idrottsföreningen och dels även stadsteatern, det är att man ogärna velat skapa efterfrågan kring stora mängder material som ligger i kanske sex-sju-åtta pallar med fulla flyttkartonger. Det vore besvärligt om det inkommer önskemål om att studera materialet i det läget.

Framförallt gäller det sådana arkiv stadsarkivet normalt inte skulle tagit emot, som i fallet med idrottsarkivet som ur stadsarkivets perspektiv ännu hellre skulle ha gått till ett renodlat idrottsarkiv, men som i det här fallet tackat nej eftersom det var så oordnat och oförtecknat.

Det sker för övrigt en viss fördröjning från att Helsingborgs stadsarkiv skickar iväg sina uppgifter till att de blir publicerade i *Visual Arkiv på nätet*. Som tänkbart skäl till att uppdateringarna inte sker mer omedelbart anger informant B att det finns en ansvarig utgivare för *Visual Arkiv på nätet*. Uppgifterna i Visual Arkiv överförs som sagt i sin tur vidare till NAD tre–fyra gånger per år.

6.2.3 Särskilda förbehåll

Skänks materialet anser sig stadsarkivet ha rätten att bestämma över materialet helt och hållet. Det brukar inte föras på tal hur det ska tillgängliggöras via nätet. Det uppstår ingen diskussion om specifikt arkivredovisningar på nätet heller vid deponering. Även slutna deponerade bestånd finns med i NAD, utan att det har behövts diskuteras med arkivbildarna. ”Alla kan ju se att materialet finns, men man behöver ju inte ha tillgång till det.”

6.2.4 Övriga sökmöjligheter

Det går att ringa, faxa, mejla eller uppsöka arkivet fysiskt, och fråga efter material. Finns det då inte i Visual Arkiv går frågan vidare till en depåföreståndare, som i ett antal pärmar dokumenterat vad som står på tur att förtecknas framöver.

Arkivbildarens namn är en lämplig utgångspunkt. Ofta tror brukaren sig veta vad det borde vara för namn på arkivbildaren, eller kan beskriva arkivet på annat sätt, så att personalen utifrån det kan associera sig fram till ett befintligt arkiv i bästa fall.

Man har inga direkta möjligheter att söka utifrån uppgifter om personen som lämnat in material. Det som står till buds är de leveranslistor (typ reversaler) som upprättats vid själva överlämnandet, samt (om det är fråga om deponerat material) namnen i fakturorna rörande deponiavgiften. Dessa typer av dokument finns för cirka tio år tillbaka i tiden, och det krävs att man bläddrar igenom de kronologiskt sorterade pappersdokumenten. För äldre material går det inte att kolla upp namnet på den som skänkt materialet: ”För då brydde man sig inte om att ta de uppgifterna. Man hade det kanske just då, men så slängde man det.” Numera sparas kvittona, och det har blivit en vana att skriva ut donatoreernas namn även i arkivhistoriken i Visual Arkiv. Det är inte bara en service till framtida brukare: ”Folk gillar ju att se att de själva nämns.”

Men det kan vara så att den som lämnar arkivet säger ”Nej skriv hellre Astrid Andersson, för det är egentligen hon som har lämnat det”, och då kan det bli så. För att de bara haft det som en mellanhand och transporterat hit det.

6.3 Kristianstad

6.3.1 Urval

Kristianstads kommunarkiv finns med i NAD tack vare ett projekt 2007–2008, då Skånes Arkivförbund samlade in information om enskilda arkiv förvarade vid folkrörelsearkiven (och liknande) samt kommunarkiven, runt om i hela Skåne län. Det innebär att föreningsarkiven inom Kristianstad kommunarkiv funnits sökbara i NAD sedan dess, men inget annat. (Andra sorters enskilda arkiv än just föreningsarkiv finns inte inom Kristianstads kommunarkiv. Hade det funnits andra sorters enskilda arkiv – typ gårdsarkiv, företagsarkiv och personarkiv – hade de också tagit med.) Informant C var tidigare anställd av Skånes Arkivförbund och den som hade hand om projektet när det begav sig. 2008 blev hen anställd som arkivarie i Kristianstad kommun och under de efterföljande åren har frågan om att överföra fler uppgifter till NAD inte varit uppe till diskussion.

När Informant C arbetade för Skånes Arkivförbund 2007–2008 hade hen i uppdrag att ta kontakt med de olika arkivinstitutionerna och samla in de uppgifter om de enskilda arkiven som fanns att få. ”Och jag började med folkrörelsearkiven och sen fortsatte jag med kommunarkiven. I det syftet hade jag kontakt med kan man säga i princip samtliga kommuner inom Skåne. Det är därför som många finns representerade på NAD.” Följande arkivinstitutioner valde att delta i projekt Skåneregistret (Skånes Arkivförbund 2008):

Arbetarrörelsens arkiv i Trelleborg
Arbetarrörelsens arkiv i Örkelljunga
Folkrörelsearkivet i Helsingborg
Folkrörelsearkivet i Ängelholm
Föreningen Idrottsarkivet i Helsingborg
Hässleholms folkrörelsearkiv
Skånes Arkivförbund

Bromölla kommuns centralarkiv
Båstads kommunarkiv
Eslöv kommuns centralarkiv
Helsingborgs stadsarkiv
Hässleholms kommunarkiv
Hörby kommuns centralarkiv
Klippans kommunarkiv
Kristianstads kommunarkiv
Kävlinge kommuns centralarkiv
Landskrona kommuns
centralarkiv
Lomma kommuns arkiv
Lunds stadsarkiv
Perstorps kommunarkiv
Skurups kommunarkiv
Svalövs kommunarkiv
Tomelilla kommunarkiv
Vellinge kommunarkiv
Centralarkivet i Ängelholms kommun
Östra Göinge kommunarkiv

Informant C förde uppgifterna vidare till NAD på elektronisk väg, ”så de tog emot det, checkade av att allt stämde och sen lade man in det i NAD. Och det gjorde jag alltså för ett antal av de här arkiven, och då var jag också bl.a. i kontakt med Kristianstad.” Eftersom det inte hänt något mer sedan dess innebär det att Kristianstads kommunarkiv endast har sina förtecknade föreningsarkiv anno 2007/2008 sökbara i NAD – tilläggsleveranser och nya föreningsarkiv tillkomna sedan dess har inte tillförts NAD – medan den absoluta merparten av bestånden de facto består av kommunala arkiv. Informant C har haft fullt upp med andra arbetsuppgifter inom den löpande verksamheten så det har inte funnits tid till att förändra den saken. ”Så frågan har inte varit aktuell under de här åren. Jag har tänkt på det någon gång men det har inte kommit längre än så. Om det skulle bli aktuellt då kommer initiativet komma från kommunarkivet, för jag tror inte att det är någon annan i verksamheten som kommer att tänka att de skulle behöva ha de här uppgifterna i NAD.”

6.3.2 Tidsåtgång

I Kristianstads kommun har leveranserna till NAD än så länge stannat vid en ren engångshändelse, när de enskilda arkiven (föreningsarkiv) överfördes 2007/2008, och det finns ingen uppfattning om när det kan få en fortsättning.

6.3.3 Särskilda förbehåll

Något sådant påverkade inte vad som lades ut i NAD 2007/2008, såvitt känt är.

6.3.4 Övriga sökmöjligheter

Kommunarkivet har en offentlig databas vid namn Klara arkivsök – förmedlad genom arkivhanteringssystemet Klara – som uppdateras kontinuerligt och därmed fyller en

betydande del av NAD:s funktion. Där går alltså att se vad som finns i Kristianstad kommunarkiv långt utöver det som återfinns i NAD. Söktjänsten finns länkad från kommunarkivets webbplats.

Så fort ett enskilt arkiv är ordnat och förtecknat läggs det in i Klara och blir där sökbar för brukaren via nätet. Det bör ske inom ett år efter att arkivet inkommit. Vidare kan man vända sig till kommunarkivet och fråga. Eftersom det inte handlar om någon större tillströmning av enskilda arkiv kan informant C lätt själv erinra sig sådana leveranser från senare år, alternativt kolla igenom en pärm med reversaler av senare år.

I Klara arkivsök går det att söka på t.ex. föreningsnamn och geografiskt område, men också fritextsökning. ”Finns det då får man ju upp det där.” Det krävs i och för sig som regel att materialet hunnit bli ordnat och förtecknat. ”Möjligen att det kan finnas undantagsfall där det står att det är delvis förtecknat.” Det finns inga sökhjälpmedel för att utröna om en viss person överlämnat material till arkivet, annat än själva reversalerna i pappersform:

Jag kan säga att [antalet reversaler för enskilda arkiv] är inte så jätteomfattande. För de tidigt inlämnade arkiven finns egentligen inte några sådana. [...] [D]et är nog enda sättet, då får man titta i den här pärmen helt enkelt. Men nu är ju inte det så problematiskt eftersom det inte är så många.

6.4 Karlskrona

6.4.1 Urval

Karlskrona kommunarkiv har varit anslutet till NAD sedan 1,5–2 år tillbaka. Överföringen till NAD sker rent tekniskt genom Visual Arkiv, som kommunarkivet använt sedan tidigare. Avsikten är att det som visas i Visual Arkiv på nätet även ska visas i NAD, och vice versa. Överföringen till NAD sker ett antal gånger om året.

Den främsta poängen med att ansluta sig till NAD och Visual Arkiv på nätet över huvud taget har varit att tillgängliggöra de mer udda samlingarna. Det gäller bland annat ett av de ordenssällskap vars arkiv återfinns i kommunarkivet, som har loggböcker från ostindiefarare. Informant D: ”Det verkar som vi är en av de få i Sverige som har så pass många loggböcker. Även loggböcker från örlogsfartyg och sådana saker finns här. Det är från 1700-talet framförallt. Så då sa vi att det är ju synd om man inte kan se det om man sitter t.ex. i Stockholm och Göteborg och letar efter sådant.” Karlskrona kommunarkiv hade sedan tidigare arkivförteckningar på sin hemsida, men med Visual Arkiv och i än högre grad NAD har det blivit lättare för folk att hitta samlingarna via Google eller andra söktjänster.

Informanterna D och E bestämmer vad som ska finnas med i NAD. Det mesta ska finnas med, men först sedan det blivit förtecknat, är huvudregeln. Det som finns med i NAD är av naturliga skäl mestadels offentliga arkiv: kommunens myndigheter, förvaltningar och nämnder. De kommunala bolagen har än så länge inte levererat handlingar till kommunarkivet och har därför i stort sett saknats i NAD (det som väl

finns inlagt i den vägen är för närvarande ett minimum; det arkivbildande bolagets namn). Men det är bara en tidsfråga innan alla kommunala bolag också läggs in i fullvärdig skala.

Det material som inte alls finns med i NAD i dagsläget är sådant som är oförtecknat eller enskilda (privata) arkiv där arkivbildarna valt att inte tillgängliggöra sitt material för allmänheten. I den redovisning som sker i NAD förekommer också att specifika serier/volymer hålls osynliga ifall de är sekretesskyddat på något sätt.

De bestånd som kommit kommunarkivet till skänks tillgängliggörs genom NAD medan privata arkivbildare som hyr in sig på Karlskrona kommunarkiv tillfrågas om hur mycket, om alls något, deras material ska synas utåt. I vissa fall kan det röra sig om bestånd som varit inhysta hos kommunarkivet under väldigt lång tid, uttrycker informant E, ”och den som lämnade in det första gången kanske inte finns kvar i deras förening längre, och då har jag fått ställa frågan till deras nuvarande ordförande och styrelse, om det här är något de vill ska offentliggöras, och hur öppet ska det få vara. Och de flesta har ställt sig ganska positiva till det.” Dessa tillstånd från deponenternas sida dokumenteras med ett skriftligt formulär.

6.4.2 Tidsåtgång

Målet är att det ska ta max ett år innan nylevererat materialet finns förtecknat och därmed (om inte förr) inlagt i NAD, men nu har det varit en stor ombyggnad i lokalerna som försenat arbetet. Informant E: ”Vi försöker komma ikapp men det kommer att ta tid. Så nu är vi säkert uppe på två år.” Det är inte så mycket de enskilda arkiven som de offentliga som blivit lidande i sammanhanget. De enskilda arkivens handlingar är mindre till omfånget och relativt lätta att fylla på. Informant D: ”skulle vi få ett nytt enskilt arkiv så kommer det in [i de publika databaserna] på ett år.”

Som svar på frågan vad som påverkar tidsåtgången säger informant E: ”Dels arkivets storlek, alltså antalet hyllmeter, och sen är det arkivets karaktär. Har man bara lämnat in en typ av handlingar – är det bara skolhälsojournaler, betyg eller bygglovshandlingar – då vet man hur man ska sortera om det för att det ska bli sökbart på ett snabbt sätt hos oss. [---] Tyvärr är mycket av det vi har fått en blandning av olika typer av handlingar, och att strukturera upp det därifrån, det tar tid. Man måste ju tänka smart hela tiden. Det ska vara förstäeligt för oss nu, om femtio år och 400 år och längre fram.”

Informant D: ”Så det går ju fortare om det bara är *en* typ av handling, för då är det ju lätt för oss att sortera. Och sen bara lägga in det. Och sen bara fylla på i arkivförteckningsprogrammet. Medan är det så man måste sortera och fundera på hur man ska ha det här – i vilken ordning – då tar det betydligt längre tid. [---] Det är först när vi har sorterat upp, och det blivit ordning, som vi lägger in det [i Visual Arkiv/NAD].”

En annan faktor som avgör när ett arkiv dyker upp i NAD är hur mycket handlingarna efterfrågas, eller förväntas efterfrågas. Informant E: ”Vi prioriterar att förteckna betyg exempelvis, för det är det folk som frågar efter dagligen. Mer nischade handlingar är inte lika prioriterat av den anledningen.” Informant D: ”Vi tar ju det som folk frågar efter först. Visst är det så.” Informant E: ”Vi tjänar ju också mest på att förteckna det,

eller höja prioriteringen för att förteckna det, för det snabbar ju på vår handläggningstid.” Ett exempel på den typ av handlingar som sällan eller aldrig efterfrågas är EU-projekt, som aldrig efterfrågats vad informanterna kan minnas.

6.4.3 Särskilda förbehåll

De flesta av de enskilda arkiven har överlämnats utan förbehåll, men en viss variation förekommer. Det finns arkiv som är helt stängda för andra än föreningsmedlemmar och som därför hålls utanför NAD. Informant E: ”De finns i vårt arkivförteckningsprogram men de är inte offentliggjorda på nätet.” Det händer också att *delar* av enskilda arkiv hålls stängda och icke angivna i NAD, medan andra delar av samma arkivbestånd redovisas. Det kan exempelvis handla om delar av en brevsamling som man kan välja att inte redovisa. Informant E:

Ja för då handlar det om vilken nivå man vill visa. Man kan visa att vi har en viss serie med släktbrev, men man visar inte att vi har breven från 1815 till 1830 exempelvis. Så det är den begränsningen som vi har som vi kan göra.

På samma sätt kan PUL förhindra kommunarkivet att redovisa vissa samlingar (typiskt sett socialakter) på en känslig volym- eller serienivå, för att inte röja vilka personer de berör.

6.4.4 Övriga sökmöjligheter

Är man osäker på om det finns någonting hos kommunarkivet kan man antingen mejla eller ringa och fråga personalen. Det finns en leveransliggare där allt som levereras till kommunarkivet registreras. Därtill finns en liggare över oförtecknade arkiv som hela tiden uppdateras allteftersom leveranserna förtecknas. Det gör att det ganska enkelt går att besvara huruvida ett visst arkiv finns inom arkivinstitutionens väggar eller ej.

Vill brukaren lokalisera ett arkiv baserat på vem som lämnat in materialet finns det i bästa fall beskrivet i förteckningssystemet, antingen i en del som kallas för interna anteckningar eller det som kallas historikdelen, som beskriver arkivet och vem det är som ligger bakom det. Informant E: ”Och förhoppningsvis står det där under vilka former det har hamnat här och vad som har hänt med det innan dess. [---] Men det hänger väldigt mycket på vem det är som registrerar leveransen och förtecknat arkivet sedan.”

Ofta har brukaren sökt på webben och hör av sig därefter. Informant D: ”Antingen så kommer de hit och säger att ’jag har sett att det finns och jag skulle vilja titta på det’. Eller så mejlar de eller ringer och säger att ’det här är de uppgifter jag har’ och så får vi leta själva.” Informant E: ”Det är vanligare att folk säger ’Hej, jag letar efter min farmor, kan ni hjälpa mig’, än att de själva har gått in och letat och begär att ’kan ni inte se vad som finns i den här volymen’.” Informant D: ”Det enda undantaget där vi har märkt en skillnad, och det är ju orsaken till att vi la ut informationen, det är ju de här loggböckerna för ostindiefararna.”

6.5 Kungsbacka

6.5.1 Urval

Kungsbacka kommunarkiv finns inte med i NAD över huvud taget. Kommunarkivet använder sig av Visual Arkiv, men publicerar sig inte på Visual Arkiv på nätet.

Kommunarkivet har varit eftersatt under många år. Det finns enskilda arkiv men det är ett faktum som inte nämns med ett enda ord på kommunens egen webbsida om kommunarkivet (Kungsbacka kommun u.å.). Sedan förra året levererar friskolor enligt lag betygskopior till kommunarkivet. ”Det är egentligen de enda enskilda arkivbildare som vi har som är aktiva, levande arkivbildare, och det är i stort sett bara betygskopior som vi får in därifrån.” Vid undantagsfall har kommunarkivet tagit emot enskilda arkiv från nedlagda verksamheter under senare år, men utan att man själva aktivt efterfrågat sådant. På grund av tidsbrist har tillgänglighörandet helt fått stå åt sidan. ”Vi har egentligen inte haft bemanning nog för att kunna ta hand om kommunens egna handlingar. Och att då lägga en massa tid och energi på föreningar och liknande har känts rätt onödigt.” I arkivets upptagningsområde är de enskilda arkivbildarna först och främst hänvisade till att förvara sitt material på Norra Hallands föreningsarkiv i Varberg.

Varför de inte tog emot Lions som är den största leveransen vi fått de senaste åren vet jag inte, det var min företrädare som tog hand om det. Hade jag fått förfrågan nu om jag skulle tagit emot det skulle jag nog snarare ha bett dem vända sig till föreningsarkivet eftersom det ändå är deras uppdrag att ta hand om den här typen av dokumentation.

På Kungsbacka kommunarkiv finns inte heller mycket av enskilda arkiv bakåt i tiden. De som finns är främst arkivbildare som är äldre än 1974 och framförallt äldre än 1952, åren för de två senaste kommunreformerna. Det handlar om små föreningar, typ skytteföreningar, polisförbundets förening och idrottsföreningar.

De har levererats in tillsammans med kommunens övriga arkiv och står nere i vår källare och finns enbart förtecknade på papper. Vi har inte ens de inskrivna i vårt arkivredovisningssystem, för vi har aldrig hunnit med det. Därför kan vi inte heller lägga upp någonting i Nationell Arkivdatabas. Så att de är svårsökta t.o.m. för oss.

Informant F har mycket sporadiskt lagt in äldre arkiv i det interna arkivredovisningssystemet; ”säg när man hittar gamla rester från en barnavårdsnämnd, då försöker jag ta och skriva in de serierna i vårt arkivredovisningssystem”. Enligt informant F får man nog ordna någon projektanställning eller kanske låta några ungdomar ”sätta sig och knappa in arkivförteckningar framöver”. Informant F har en ganska diger att-göra-lista:

Jag började för två år sedan med att identifiera allting som behövde göras, allting som behövde lyftas. Vi har haft dels det gamla pappersarkivet och sen förberedelser inför e-förvaltning och e-arkiv. Tillgänglighörandet är en väldigt, väldigt viktig del. Men när man haft ett fullknökat kommunarkiv och haft leveransstopp i fyra år så får man börja i den ändan. [---] Det finns arkivförteckningar, vi har fullgoda sökverktyg för den som faktiskt är på plats och

då får vi prioritera att skapa plats för att kunna ta emot nya leveranser, få igång arkivtänket, få igång arbetet med dokumenthanteringsplaner, öka bemanningen, påbörja projekt och tänk kring e-arkiv och sen kommer tillgängliggörandet någonstans därefter.

På sikt är det intressant att finnas med i NAD: ”att ha det samlat i NAD det är ju kanonbra”. Vad gäller de enskilda arkiven kan det dock vara allra bäst att framöver flytta över dessa till föreningsarkivet i Varberg istället, där de redan nu har cirka 120 föreningsarkiv med koppling till Kungsbacka. Ett ensamt enskilt arkiv kan vara intressant men summan av 200 enskilda arkiv är desto intressantare, resonerar informant F. ”Så jag tycker egentligen att de enskilda arkiven först och främst ska finnas på föreningsarkiven eller alternativt på Riksarkivet.”

6.5.2 Tidsåtgång

Finns inga direkta planer på medverkan i NAD.

6.5.3 Särskilda förbehåll

Informant F känner inte till att det skulle ha framställts några särskilda krav av det slaget. Kommunarkivet betraktar de enskilda arkiven som allmänna handlingar till dess att någon gör anspråk på eventuella rättigheter.

6.5.4 Övriga sökmöjligheter

Det finns reversaler från 1999 och framåt, främst för kommunala arkivhandlingar. För äldre tider finns reversaler endast i undantagsfall. Kan saknas reversaler även för senare års arkivleveranser, exempelvis kan material upptäckas på sådant sätt att det inte ligger i den inlämnande partens intresse att dokumentera hur det gått till (i ett förekommande fall handlade det om en stor mängd kommunala handlingar i kombination med ett mindre föreningsarkiv som legat bortglömda hos en privatperson, visserligen till följd av arvegods).

I dagsläget går det inte att säkert avgöra vad som finns eller inte i Kungsbacka kommunarkiv.

7. Analys och diskussion

7.1 Analys

Här sammanfattas de övergripande frågorna:

- Vad och vem avgör att ett enskilt arkiv finns med i NAD?
- Vilka typer av arkiv återfinns respektive saknas i NAD? Varför?

7.1.1 Malmö

Alla inkommande arkivbestånd registreras i ARKIS och i samband med det även NAD, oavsett om det är ordnat och förtecknat eller ej. Uppdateringarna från ARKIS till NAD sker dagligen. Från det att ett arkiv inkommer till institutionen och till det att arkivet registreras i ARKIS är handläggningstiden som mest tre veckor.

Uppskattningsvis 90–95 procent av äldre bestånd är inlagda i NAD. I samband med en flytt till nya arkivlokaler senare i år beräknas även sådant som blivit liggande oförtecknat sedan länge att förses med åtminstone minimala arkivposter i NAD. Därmed (sommaren/hösten 2014) är det tänkt att alla arkiv inom Malmö stadsarkiv ska finnas redovisade i NAD.

7.1.2 Helsingborg

Allt som är ordnat och förtecknat, vilket i dagsläget kan ta upp till tre år från att samlingen inkommit, görs sökbart för allmänheten via primärt Visual Arkiv och i förlängningen även NAD i motsvarande omfattning. Uppdateringar från Visual Arkiv till NAD sker cirka tre–fyra gånger per år.

7.1.3 Kristianstad

Alla enskilda arkiv som fanns ordnade och förtecknade 2007/2008 finns sedan dess med i NAD. Inga uppdateringar har skett sedan dess, varken beträffande tilläggsleveranser eller helt nyinkomna arkiv. De arkiv som uppkommit ur offentlig verksamhet har aldrig funnits med i NAD. Kristianstad kommunarkiv använder arkivredovisningssystemet Klara som är mindre kompatibelt med NAD. Brukarna hänvisas därför hellre till webbtjänsten Klara arkivsök än till NAD.

7.1.4 Karlskrona

Allt som är ordnat och förtecknat görs sökbart för allmänheten via arkivredovisningssystemet Visual Arkiv, och därifrån exporteras uppgifterna vidare till NAD ett antal gånger per år. Målsättningen är att det inte ska dröja mer än ett år

från det att materialet levereras. Karlskrona kommunarkiv har låtit enskilda föreningar/företag som deponerar sina arkiv i kommunarkivet själva ta ställning till sökbarheten på nätet. Det finns i dagsläget slutna deponerade arkiv som avsiktligt inte redovisas på exempelvis NAD, av hänsyn till de önskemål som uppkommit i samband med detta. Även arkiv som inte blivit ordnade och förtecknade kan förekomma i NAD, men här har man ingen målsättning om att vara fullständiga.

7.1.5 Kungsbacka

Inget återfinns i NAD. Använder arkivredovisningssystemet Visual Arkiv, men är inte med i Visual Arkiv på nätet. Har en långsiktig tanke om att finnas med i både Visual Arkiv på nätet och NAD, men har ingen uppfattning om när.

7.2 Diskussion

7.2.1 Tillfälliga projekt

Två av de undersökta institutionerna, Kristianstads kommunarkiv och Helsingborgs stadsarkiv, har anslutit sig till NAD till följd av ett projekt inriktat på enskilda arkiv organiserat av Skånes Arkivförbund 2007/2008. De två kommunarkiven tillhörde ett stort antal skånska ABM-institutioner som tackade ja till att delta i projektet utan att tidigare ha medverkat i NAD. För Kristianstads kommunarkiv, liksom för flera andra av projektets deltagande kommunarkiv, har det stannat vid detta; inga tillägg har gjorts sedan dess. Därvidlag har täckningsgraden i NAD minskat succesivt under senare år.

Malmö stadsarkiv genomför en flytt till nya arkivlokaler sommaren/hösten 2014 och ämnar först därmed uppnå en fullständig täckningsgrad i NAD. Ett kommunarkiv, Kungsbackas, ser det som ett troligt framtidsscenario att ansluta sig till NAD inom ramen för ett tillfälligt projekt.

Av de undersökta kommunarkiven är det bara Karlskrona som genomgående förhållit sig till NAD och täckningsgraden däri som helt tillhörande den löpande verksamheten.

7.2.2 Arkivredovisningssystemens betydelse

Det arkivredovisningssystem som används på respektive kommunarkiv har betydelse för hur ofta informationen i NAD uppdateras. På Malmö stadsarkiv, som använder det av Riksarkivet internt framtagna arkivredovisningssystemet ARKIS, sker dagliga uppdateringar per automatik. De kommunarkiv som använder Visual Arkiv kan exportera sina uppgifter till NAD utan att bearbeta sin datamängd särskilt för ändamålet, men det sker med betydligt större fördröjning. Kristianstad kommunarkiv som använder Klara är tekniskt sett minst kompatibelt med NAD, så som det beskrivs i intervjun.

7.2.3 Juridiska faktorer

Personuppgiftslagen (PUL) har medverkat till att begränsa öppenheten i NAD. På Helsingborgs stadsarkiv används sedan tidigare Visual Arkiv på nätet, vars webbplats har publiceringstillstånd från Radio- och TV-verket, med regionarkivet i Västra Götaland som ansvarig utgivare (Regionarkivet i Västra Götaland 2008). På Helsingborgs stadsarkiv ses det som ett tänkbart skäl till att uppdateringarna inte sker med tätare intervaller eller mer omedelbart vid själva uppdateringarna, eftersom den nätpublicerade informationen hela tiden har en ansvarig utgivare i den organisation som agerar mellanled mellan kommunarkivet och NAD.

7.2.1 Önskemål och villkor från arkivbildare

I Karlskrona går man ett steg längre än på övriga kommunarkiv, i det att man inte gör något enskilt arkiv sökbart för allmänheten på nätet, om de inte först fått ett skriftligt godkännande från arkivbildaren – om arkivbildaren är aktiv och materialet inte är donerat. Det har resulterat i att flera enskilda arkiv inte redovisas alls på nätet. Andra kommunarkiv resonerar som så att de inte behöver informera arkivleverantörer om NAD, och tillämpar principen att publicering är det riktiga till dess att berörd part eventuellt hör av sig och begär en avpublicering, vilket ingen hittills begärt så vitt känt är.

7.2.2 Andra faktorer

De kommunarkiv i undersökningen som antingen saknas eller endast till liten del återfinns i NAD (Kungsbacka och Kristianstad) anger brist på tid och resurser som skäl till att deras samlingar inte gjorts mer tillgängliga. De har fullt upp med det arbete som föreskrivs enligt lag, vilket gör att det mesta som rör de enskilda arkiven fått skjutas åt sidan.

För att rationalisera det egna arbetet händer det att man på Karlskrona kommunarkiv prioriterar det arkivmaterial som förväntas bli mest efterfrågat, så att inkommande förfrågningar kan hanteras så skyndsamt som möjligt. Principen att publicera information om arkivbestånden först i samband med att de ordnats och förtecknats (vilket tillämpas i Karlskrona och Helsingborg), kan också förklaras med att det är arbetsbesparande att inte behöva hantera förfrågningar om det material som ännu inte kan överblickas eller beställas fram till forskarsalen. Det är framförallt här Karlskrona och Helsingborg skiljer sig åt från Malmö, där materialet istället görs sökbart i NAD redan i samband med accessionen.

7.2.3 Allmänt och sammanfattningsvis

Samtliga informanter ser positivt på möjligheten att göra så många som möjligt av sina arkiv sökbara i NAD. Frånsett Karlskrona kommunarkiv har alla informanter som utgångspunkt att göra *samtliga* arkivbestånd sökbara på den publika webben utan att först inhämta uttryckliga tillstånd från arkivbildarna (i Kungsbacka visserligen som en mer långsiktig målsättning). Och vissa informanter säger sig ha märkt en positiv effekt av att medverka i NAD: de enskilda arkiven har blivit enklare att hitta, och fler brukare hör av sig i förvissning om att kommunarkivet rymmer ett arkiv som intresserar just dem. Man kan i sammanhanget tala om en ökad tillgänglighet och öppenhet gentemot användarna, på ett generellt plan. Å andra sidan: inget av de

faktorer som begränsat täckningsgraden i NAD kommuniceras med tydlighet gentemot brukarna.

Som brukare kan man förledas att tro att så gott som samtliga arkivbildare finns med i NAD, inte minst med tanke på att där även redovisas uttalat oförtecknade arkiv. Ett *oförtecknat* arkivbestånd kan dock förbli liggande i årtal på ett kommunarkiv utan att göras på något sätt sökbart i publika kanaler, även om arkivinstitutionen i övrigt är rikligt representerad i NAD som i fallet med Helsingborgs kommunarkiv. Ett kommunarkiv som gärna använder sig av NAD kan ha *förtecknade* arkiv som helt hållits borta från NAD, till följd av ett aktivt val, som i fallet Karlskrona. Den arkivinstitution som finns representerad i NAD kan ha material *fritt tillgängligt för forskning* och *sökbart på nätet* utan att redovisa detta i just NAD, som i Kristianstad.

För den som söker ett arkivbestånd som ännu inte ordnats och förtecknats, eller av någon anledning vill söka utifrån namnet på den som lämnat in materialet, finns det ofta större chans att spåra upp arkivmaterialet med hjälp av personlig kontakt med kommunarkivets personal än via webbsökning i NAD. Om brukaren har tur finns det eftersökta och oförtecknade materialet noterat i interna arkivredovisningssystem eller i skriftliga reversaler. Men det behöver inte heller finnas sökbart den vägen.

Bristerna i dessa praktiker tycks vara sprungna ur en något förlegad föreställningsvärld präglad av tron på arkivet och arkiverandet som förment objektiva funktioner, där arkivmaterialet snarare hanteras som vore de opåverkade av omvärlden än formade av en lång rad individuella värderingar (jfr Cook 2013 s. 97). I NAD är det ett okommenterat faktum att många av de arkiv som brukaren kan förvänta sig hitta helt saknas i databasen. Bristen på metadata försvårar för brukaren att förhålla sig till NAD på *mediearkeologiskt* vis: dvs. med en teknikmedveten och icke-kontinuitetsbetonad förståelse för våra kunskapers betingelser (Ernst 2013).

Med tanke på hur olikartat minnesinstitutionerna medverkat i NAD vore det önskvärt med en ökad grad av transparens. Varje kommunarkiv har sin mer eller mindre unika uppsättning av förhållningssätt och rutiner. Dessa behöver användaren känna till för att bättre kunna förstå sökresultaten i NAD utifrån egna individuella behov. Visserligen efterfrågar forskaren främst tillgängligt och uppordnat material, som är möjligt att söka runt i, och som är närbeläget i förhållande till kompletterande information, gärna andra arkivbestånd med jämförbart innehåll (Larsson 2001, ss. 42 f). Men att endast upplysa om ”ideala” arkiv kan också försvåra det redan svårutforskade. Övriga bestånd (de arkivbestånd som av ett eller annat skäl blivit utelämnade från NAD) behöver kunna utforskas för att efterhand inlemmas i nya definierade kategorier av arkivbestånd, i annat fall förlorar informationssystemet i relevans (jfr Bowker & Star 1999, s. 321).

Samtidigt som ett kommunarkiv tillämpar vissa egna distinkta ambitioner i sina publiceringsbeslut kan det tillkomma resursbrist och tekniska faktorer som påverkar vad som för dagen finns tillgängligt i NAD, på så sätt att uppdateringarna kan ske med varierande dröjsmål. Ur ett mediearkeologiskt perspektiv kan särskilt påpekas att de arkivredovisningssystem som använts inom respektive kommunarkiv påverkat överföringsfrekvensen till NAD. För den arkivinstitution som använt ARKIS har överföringarna skett dagligen och per automatik, medan Visual Arkiv som mellanled

medfört mindre frekventa uppdateringar och de som använt Klara kan uppleva det som relativt omständligt att genomföra sina uppdateringar i NAD.

Med en större transparens kring luckorna i databasen skulle NAD bättre uppnå de kriterier som kännetecknar Cooks tredje paradigm, det postmoderna, som präglas av en medvetenhet om att normskillnaderna behöver belysas för att på djupet begripliggöra arkivmaterialets alternativa värden. Genom ett större samspel mellan minnesinstitutionerna och medborgarna ifråga om vad för slags metadata som läggs ut skulle man även öka demokratiseringen och närma sig Cooks fjärde paradigm (Cook 2013, ss. 113 ff). Ett sätt att utveckla NAD i den riktningen skulle kunna vara att även inkludera information om föreningar och organisationer vars verksamhet är dokumenterad i någon form utan att något arkiv kunnat lokaliseras, en servicefunktion som skulle kunna inbjuda till större samverkan med den enskilde brukaren. Det vore en konsekvent följd av den ambition som tidigt funnits inom NAD: att vara grund men bred.

Till skillnad från biblioteksdaten LIBRIS' målsättning om att täcka in all svensk bokutgivning finns det inget som säger att landets alla publika arkiv ska finnas noterade i NAD. På arkivområdet finns ingen motsvarighet till bibliotekssektorns lagstiftning om pliktexemplar, som föreskriver att all utgivning av böcker, tidningar och liknande ska komma bl.a. Kungliga Biblioteket tillhanda, där nationalbibliografin framställs. I dagsläget bygger kommunarkivens och andras medverkan i NAD på frivillighet och betalvilja, vilket bidragit till en viss tröghet i utvecklingen; särskilt som medverkan i NAD kan upplevas stå i konflikt med andra intressen. Än så länge finns varken några bestämmelser eller någon enhetlig praxis för kommunarkivens medverkan i NAD.

8.Möjligheter till framtida forskning

Fokus för denna uppsats är täckningsgraden i NAD. Ifall det funnits mer tid och resurser till förfogande hade jag gärna försökt intervjua fler informanter, gärna med en större spridning över landet. Man kan även studera mina frågeställningar utifrån mer konkreta fallstudier, alternativt mer kvantitativt och statistiskt.

Vidare skulle man kunna undersöka vad olika grupper av brukare förväntar sig av NAD, och i vilken utsträckning NAD lever upp till dessa förväntningar, beträffande täckningsgrad. Det skulle också kunna vara intressant med en komparativ studie av riktlinjer och praktiker kring NAD respektive LIBRIS, och hur de förändrats genom åren. I så fall vore det mest meningsfullt att studera hur databaserna hanterats ifrån centralt håll, i avsaknad av mer utförliga och tydligt påvisbara policyer på regional nivå.

Framtida forskning skulle även kunna fokusera mer på de tekniska faktorerna, till exempel de skillnader som förekommer mellan arkivredovisningssystemen ARKIS, Visual Arkiv och Klara. Det är frågor som jag inte undersökt närmare annat än att jag noterat mina informanters egna mycket skiftande erfarenheter.

9. Käll- och litteraturförteckning

Intervjuer

Malmö stadsarkiv 2014-03-06
Kristianstad kommunarkiv 2014-03-07
Karlskrona kommunarkiv 2014-03-10
Kungsbacka kommunarkiv 2014-03-17
Helsingborgs stadsarkiv 2014-03-21

Litteratur

Bjersby, M. (1993). Nationalregistret över enskilda arkiv och REA-projektet. *Källor till den svenska historien*, ss. 281-282.

Bjersby, M. (1995). Nationalregistret över enskilda arkiv. *EB-nytt*, ss. 300–301.

Bjersby, M. (2007). Nationell Arkivdatabas: och några aktuella samsökningsprojekt. <http://www.abmresurs.se/arkivnat/ppt/arkivnatY100504MB.ppt>

Bowker, G. & Star, S. L. (1999). *Sorting Things Out: Classification and Its Consequences*. Cambridge: MIT Press.

Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms. *Archival Science*, 13, ss. 95–120.

Ernst, W. (2013). *Digital Memory and the Archive*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Flinn, A., Stevens, M. & Shepherd, E. (2009). Whose memories, whose archives? Independent community archives, autonomy and the mainstream. *Archival Science*, 9, ss. 71–86.

Gere, K. (2010). Folkrörelser och organisationer: Verksamheten 2009. *EB-nytt*, ss. 65-69.

Gidlöf, A. (2011). Att söka arkiv på nätet. *Arkiv: en tidning av och för arkivarier och registratorer*, 3, ss. 19-21.

Gränström, C., Lundqvist, L. & Fredriksson, K. (2000). *Arkivlagen: Bakgrund och kommentarer*. 2. uppl., Stockholm: Norstedts Juridik.

- Nilsson, N. (1962). *Föreningsarkiven och deras vård*. Stockholm: Riksarkivet.
- Jordell, B. (2013). Riksarkivets förvärvspolicy för enskilda arkiv.
<https://riksarkivet.se/Media/pdf-filer/Forvarvspolicy-enskilda-arkiv.pdf>
- Kristiansson, G. (1991). NAD – mot en nationell arkivdatabas. *Arkiv, samhälle och forskning*, 2, ss. 47-52.
- Kristiansson, G. (1997). Nationell arkivdatabas (NAD): resultat och framtidsplaner. *Arkiv, samhälle och forskning*, 2, ss. 73-81.
- Kristiansson, G. (2002). Den nationella arkivdatabasen som vision på kort och lång sikt. *Av kärlek till arkiv: festskrift till Erik Norberg*, ss. [232]-238.
- Kungsbacka kommun (u.å.). Kommunarkivet. <http://www.kungsbacka.se/Kommun-och-politik/Diarium-och-arkiv/Kommunarkivet/> [2014-03-14]
- Larsson, M. (2001). Forskaren och arkiven. I Klockhoff, D. (red.) *När arkiven flyttar hemifrån: outsourcing och entreprenad av arkivverksamhet*. Stockholm: Folkörelsernas arkivförbund, ss. 39–44.
- Linde, R. (1996). Nationalregistret 1966–1996 och något om förhistorien. *EB-nytt*, ss. 31-38.
- Linde, R. (2004). Politikerarkiv i Riksarkivet: Enskilda arkiv i Riksarkivet efter politiker verksamma efter 1866. *EB-nytt*.
- Merriam, S. B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, L. (1995). *Det datoriserade biblioteket: maskindrömmar på 70-talet*. Diss. Linköping: Univ.
- Parikka, J. (2013). Archival Media Theory: An Introduction to Wolfgang Ernst's Media Archaeology. I Ernst, W. *Digital Memory and the Archive*. Minneapolis: University of Minnesota Press, ss. 1-22.
- Ploom, L. & Månsson, O. (2003). Arkiv angår alla. *Arkiv, samhälle och forskning*, vol. 2, ss. 89-93.
- Riksarkivet (u.å.a). Handbok för NAD. <http://www.nad.ra.se/static/lathund.html> [2014-02-11]
- Riksarkivet (u.å.b). Om arkivdatabasen.
http://sok.riksarkivet.se/Information?infosida=_OmNADArkiv.cshtml&titel=Om%20NAD%20Arkiv [2014-02-28]
- Riksarkivet (2004). Ambitionsnivå och organisation för den Nationella Arkivdatabasen (NAD). Dnr RA 50-2004/3969.

Riksarkivet (2014). Årsredovisning 2013. http://riksarkivet.se/Media/pdf-filer/riksarkivet_arsredovisning-2013.pdf [2014-06-11]

Skånes Arkivförbund (2008). *Nyhetsbrev*, september.

Sundqvist, A. (2001). *Föreningslivet och dess arkiv*. Ramsele: SVAR.

Wallberg, E. (2006). Personarkiv – några problemområden. I Abukhanfusa, K. (red.) *Liv i eftervärldens spegel: om arkiv och samlingar efter personer*. Stockholm: Riksarkivet, ss. 58-77.

Welander, L.-O. (2002). Person-, släkt- och gårdsarkiv. *EB-nytt*, ss. 7–10.

Welander, L.-O. (2006). Personarkiven – där allt kan finnas. I Abukhanfusa, Kerstin (red.) *Liv i eftervärldens spegel: om arkiv och samlingar efter personer*. Stockholm: Riksarkivet, ss. 25-32.

Åström Iko, K. (2003). I allmänhetens tjänst? Arkivverket, tillgängliggörandet och brukarna. *Arkiv, forskning och samhälle*, vol. 2, ss. 18-37.

Bilaga. Intervjuguide

- Vad och vem avgör att ett enskilt arkiv finns med i NAD?
- Vilka typer av arkiv återfinns respektive saknas i NAD? Varför?

- Hur lång tid kan det ta innan ett enskilt arkiv blir sökbart i NAD, från det att samlingen överlämnats till en arkivinstitution?
 - Vad avgör tidsåtgången?
 - Finns det en viss typ av arkiv som utmärker sig i det sammanhanget?
- I vilken utsträckning styrs hanteringen av specifika villkor/önskemål från de enskilda arkivens huvudmän/donatorer?
- I det fall brukaren eftersöker ett enskilt arkiv som saknas i NAD, vilka eventuellt kompletterande sökmöjligheter erbjuder [de anslutna arkivinstitutionerna] beträffande sina egna bestånd?
- Vilka sökingångar erbjuds i så fall, för att kunna frambringa ett så säkert besked som möjligt?

- Något att tillägga, som vi inte kommit in på?